Przyjaciel dzieci (1826)

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl

Egz. archiwalny IBL

PRZYJACIEL DZIECI

מודע לבני בינה

אודר

קינדר פריינד אונד לעהרער

איין

לייבטיש לעהר אונד לעזע בוך

פיר דיא

יודישע קינדר

וואש ווינשן זיך אין דער

פולישע שפראכע

גוט לעזן , אום צו פר שטיין , אונד שרייבן אָן איין לעהרער ,
אין איין קורצע צייט זעלבשט זיך אויס צו לערנן :

ווילנא והוראדנא

שנת תקפ"ו לפ"ק

WILNO

w Drukarni Zymela Nochimowicza i komp.

1826.

http://rcin.org.pl

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLJOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

Dozwala się przedrukować pod tym warunkiem, aby po wydrukowaniu, nie pierwéy wydawać zaczęto, aż będą złożone w Komitecie Cenzury exemplarze téy xiążki: jeden dla tegoż Komitetu; dwa dla Departamentu Ministeryum Oświecenia; dwa dla IMPERATORSKIEY publicznéy biblioteki; jeden dla IMPERATORSKIEY Akademii Nauk, i ieden dla IMPERATORSKIEGO Uniwersytetu w Abo. Dan w Wilnie r. 1826 d. 7 Sierpnia.

Cenzor, Radz. Kolleg. Symon Żukowski.

22442

http://rcin.org.pl

מבוא

WSTĘP.

Carolina... № 144

דיא ערשטע לעהרנונג

א צום ערשטן איז, צו חישן די נאטור פון דער פולישי שפראכע, דאש איר ארדענונג (סדר) פון דיא אותיות, איז ניט אזו וויא אין יידישן לשון, וואש דיא ספרים הייבן זיך אן, ר עפנין זיך פון רעכטר זייט צוא ליינין, און שרייבט זיך אויך פון דר רעכטיר האנד צו דער לינקער, אבער אין פולישן לשון איז להיפוך, דיש הייסט, דיא ביכר עפנין זיך און הייבן זיך אן פון דער לינקער זייט, (דרום ווען מען וויל עפנין איין פולישן בוך צום ליינין, דארף מען דעם בוך אנידר לייגין מיט דעם רוקין צו דער לינקער האנד), אונ דיז פולין ליינין אונ שרייבין פון דער לינקר האנד צו דער רעכטיר:

ב צום צווייטן איז אזוא איין אונטרשייד (חילוק) דאש דיא ארדענונג פון די מיט לויטר (אותיות) אונ זעלבסט לויטר (נקודות) מוזין אין לשון [illegible] נידרוקט ווערן אין צווייא שורות, דאש הייסט דיא אות[illegible] דיא נקודות אונטין, אונ דיא קליינע אותיות פון דיא [illegible] אין גישטאלט קיין אונטרשייד, (חוץ רש"י כתב, [illegible] אין גאנצין איין בעזונדר כתב) אבער אין פולישן לשן ווע[illegible]ות מיט דיא נקודות אין איין שורה

http://rcin.org.pl

נידרוקט אונ אויך אזוא גישריבן, אזוא וויא אין עברי פשוטן דאס הייסט עברי טייטש, אין איין שורה גידרוקט, אונ דער צו אין פולישן כתב שיידן זיך זוא אונטר איין גישטאלט דיא קליינע אותיות פון דיא גרושי אין עטליכי גאטונגען

ג׳ דער דריטר חילוק צו ווישן פולישן לשון אונ לשון הקודש איז אזעלכר, דאס דיא עטליכע נקודות (זעלבסט לויטער בלש״א) ווערן אויף ניוווישע ערטר (וויא? אונ וויא זוא? וועל איך שוין גיווישע רעגלן | כללים | דרויף געבן) ווערן זייא אויס גישפראכן אונטר דיא נאזע (אזוא וויא אין דער נאטור פון דיא פראנצויזישע שפראכע איז אויך אזוא), און דיא זעלביגע אויס שפראכע גיבט דעם ערלן פולישן לשון זייער איין גרווישע שיינהייט, נאר מען מוז זיך איין וויניג מיהע געבן · דיא כללים פון זייא גיט איבר צו לייענן, אונ אין זכרון צו בהאלטן, דרום אין ארדנונג (סדר) פון דעם פולישן אלפאבעט וואש מיר וועלן ווייטר שטעלן אויף איין טאבעללע, וועט דארטן זיין איין ליניע מיט דעם אויף שריפט פאר גלייכונג מיט דעם יידישן, און וואו עס ווערט נאר שטיין אזעלכי נקודה וואש מען דארף זיא אונטר דיא נאזע אויס שפרעכן, וועט לעבן זיא שטיין איין שטערן צייכן (סימן כוכב כזה *), אלזו וועט שון איטליכר לעהרנר לייכט מערקן, דאש דער צייכן בדייטעט דאש מען דארף אונטן זוכן אויך זויא איין צייכן, בייא וועלכן עס ווערט שוין ערקלערט ווערן וויא מען ברויכט אויס צו שפרעכן דארט, (דאש הייסט אויבן וואו דער צייכן שטייט) אזו וויא דיא נאטור פון דיא איידלע פולישע שפראכע פאדערט!

ערשטער אבטהיילונג

איינטהיילונג פון דיא בוכשטאבן :

דיא אַללע בוכשטאַבן פֿאַן דיזעם אַלפֿאַבעט טהיילן זיך אין צווייא הויפּט קלאַסן :

א אייניגע קענין פֿאַן זיך אַליין אויס גיספּראָכן ווערדן, דרום הייסן זייא אויף פּויליש samogłoski (זעלבסט לויטער), אין פֿערגלייכונג מיט דעם יידישן הייסן זייא אזו פֿיל וויא נקודות, זייא ווערן דורך אונטער טיילליכע עפֿנונג דאס מויל גיבילדעט,

דיזי זענין דיא פּוילישי זעלבסט לויטער (נקודות) :

a, ą, e, ę, i. o, ó, u, y.

כאַליים וויא זייא ווערן אויס גיספּראָכן,

a הייסט אין פּתח (ַ) און קמץ איבערהויפּט (בכל מקום) עס זייא אין אנפֿאַנג ווארט, און אין מיטן ווארט, און סוף ווארט שטעהן, און אָפֿט אַמאָל מאַכט דאַס אין אנפֿאַנג ווארטע אין זיך איינע פֿאַר זיך זעלבסט אויס :

ą אָ { מ m / נ n } o ווען (אָהן) שטייט פֿאַר b (בע) און p (פּע), דאס הייסט ווען פֿריער שטייט ą (אָהן) צו דער זינקער האַנד צו, און b p (בע) (פּע) צו דער רעכטער האַנד

http://rcin.org.pl

לו , דען מאָל דאַרף מען זייען (אָם) om דאָס m איין ווייניג
אונטער דיא נאָזע , למשל dąb (דאָמב) דיא אייכע , דעמביני ,
kąpiel (קאָמפיעל) דאָס באָד : — 2) ווען ą (אָהן) וועט
שטיין פאַר די איבריגי בוכשטאַבן (חוץ b און p) דאַרף מען
זייען אָנ on דאָס n איין ווייניג אונטער דיא נאָזע , למשל
sąsiad, (סאָנסיאַד) איין שכן : — 3) ווען אָבער ą ווירד
שטיין אין סוף וואָרט , דען מאָל דאַרף מען ניט אויס שפרעכן
קיין m דעט גלייכן אויך ניט קיין n אונטער דיא נאָזע ,
נאָר וויא (אָה) oh ברויכט מען אויס זאָגן , ווייניג אונטער
דיא נאָז , צום ביישפיל daią (דאַיאָה) זייא גיבן :

e הייסט איין סגול (ֶ) , און קען אויך א בערמאַן (בכל מקום)
שטיין אזו וויא א פשוטה a , און דאָס גלייכן מאַכט e אָפט
מאָל אין אָנפאַנג וואָרט איינזילבע פֿאַר זיך זעלבסט אויס :

ę ע { א m / נ n } e האָט דיא זעלביגי כללים , אַמ וויא איך
האָב שוין אויבן געשריבן אויף דיא נקודה ą , דען עס
ווירד אויס געשפראָכן ę (ען) פאָר b (בע) און p (פע)
דאַרף מען אויס זאָגן אונטער דיא נאָז עמ , em למשל
dębina (דעמבינאַ) , למשל gęba (געמבאַ) דאָס מויל (דעמבינע)
האָלן : — 2) ווען אָבער ę ווירד שטיין פאָר דיא איבריגע
בוכשטאַבן (חוץ b און p) דענצמאָהל ברויכט מען אויס שפרעכן
וויא ען en למשל gęś (גענסי) דאָס n איין ווייניג אונטער
דיא נאָזע :

— ווען אָבער ę ווירד שטיין אין סוף וואָרט , דענצמאָהל דאַרף
מען ניט אויס זאָגן קיין גלייכן דאָס m קיין n אונטער דיא
נאָזע , נאָר וויא עה eh ברויכט מען אויס צו זאָגן איין
ווייניג אונטער דיא נאָזע , למשל będę (בענדע) איך וועל זיין :

i הייסט איין חירק (ִ) צום ביישפיל miska (מיסקאַ) דיא
שיסל , piwo (פּיוואָ) דאָס ביער :

o הייסט איין קמץ חטף (ֳ) , אויף פוילים לאָפט מען דאָס
otwarte o דאָס אָפינע o , ווען עס שטייט אויבן אָן

http://rcin.org.pl

איין שטריכל דאַרף מאן לייען אָ צום בייספיל rok (ראָק)
דאָס יאָהר :

ó ווען אָבער אויף דעם o איין שטריכל אויבן שטייט ó כזה,
הייסט עס אויף פויליש ó ściśnione דענצמאָהל דאַרף מאן
אויס זאָגן וויא איין שורוק אָדער וויא איין מלאפום (·· וּ)
און עס ווירד קורץ אויס געשפראָכן , צום בייספיל Bóg
(בוג) גאָט , Król (קרול) קיניג :

u הייסט אויך איין שורוק (·) אָדער מלאפום (וּ) , אָבער עס
ווירד לענגער אויס געשפראָכן וויא איין ó , צום בייספיל tuzin
(טוזין) דאָס דוצענט , טון , mur (מור) איין מויער :

y אויף פויליש רופט מאן דאָס ypsylon (איפסילאָן) , און
הייסט אַזו פיל וויא אין עברי טייטש (אִי) האַרט אָדער
גראָב אויס געשפראָכן , צום בייספיל wyspa (וויספאַ)
דיא אינזל :

II.

ב dwugłoski דאָפעללויטער אָדער דאָפעלע נקודות , ווען דיא
נעמליכע איינציג זעלבסט לויטער (וועלכע ביז אַהער איז שוין
ערקלערט געוואָרן) אז עס שטייען צוויא בעזאַמען , רופט מאן
זיא אויף פויליש dwugłoski דאָס הייסט דאָפעל נקודות , עס
איז דאָפעל נקודות צוויא גאַטונגען , אייניגע קענן אָפט צו
טיילט ווערדן , דאָס הייסט דיא ערשטע פון דיא צוויא נקודות
קען אָפט געהערן צו דעם אות וואָס פריער שטייט , און מאן
מאַכט איינזילבע (חבֿרה אחת) , און דיא אַנדרע נקודה קען
געהערן צו דיא איבריגע נקודות , אָדער אותיות וואָס דר נאָך
שטייען , און מיט איהר ווירד דאָס גלייכן איין בעזונדרע זילבע
(חבֿרה) :

דיא אַנדרע גאַטונג דאָפעל נקודות (dwugłoski) קענין
איין מאָהל ניט צו טיילט ווערדן , נאָר זיא מאַכן איינציג איין
זילבע (חבֿרה אחת) , און דרום דאַרף מאן זיא מיט איינעפנונג

http://rcin.org.pl

דאַס אויל אין איינעם אויס שפּרעכען , בכדי איטליכי וואַס זאַגט
זיך אויס זאַל גיהערט ווערן :

דיזי בוכשטאַבען קענין לו טיילט ווערדן ,

a-i, e-i, i-i, o-i, u-i, y-i.
לאַזט אין דיזי ווערטר
ga-ik, kle-ić, zmi-i, stro-ić, ui-ścić, szy-i.

אין דיזי זעכין דיא דאַפּעלוויטר (dwugłoski) וועלכי עס
קענן קיין מאָהל לו טהיילט ווערן ,

ia, ie, iu, iy, ay, ey.
לאַזט אין דיזי ווערטר
mia-sto, bie-gam, iu-tro, kiy, may, ey-że,

oy, uy, yy, yy.
oy-ciec, wuy, stryy, żyy.

au ווען עס גיפינט זיך אין אויס לענדשי ווערטיר , וועלכי
זענין אין גנוואן אין פוילש לטן , דארף מאַן דאַס אין
איינס אויס שפּרעכן , וויא אין עברי טייטש (וואָו יוד) אין דיא
ווערטער אוי-על (חואה) , טויבע (יונה) , וכדומה לאַטל au וויא
(ו) אין אויס לענדשי ווערטר Au gust (אָו-גוסט) טאָך איט ,
אויך au-sterya (אָו-סטעריאַ) דאַס ווירטס הויז :
ווען אַבר au שטייט אין אייגענטליכי פוילשי ווערטר , דען
אַלז ווירד עס אויס גישפּראָכען וויא ai, ei, ii, oi, ui, yi,
(וועלכי אויבן איז שוין ערקלערט גיוואָרן , דס ווערט אויך אייביג
לו טהיילט , לאַזט au אין פוילן וואָרט na-uka (נאַ-וקאַ)
דיא לערנן (תורה) :

http://rcin.org.pl

troygłoski (דרייא לויטר) אדר דרייא נקודות:

ווען אבר דיא כעמליכי איינליגי זעלבסט לויטר (נקודות) שטעהן
דרייא בזאמען רופט מען זייא אויך פוליש troygłoski
(דרייא לויטר). אין יידיש קען עס הייסן דרייא נקודת דורך
אכאנדער, און דעגלאמאהל דארף מען זייא אלע דרייא מיט
איין עפנונג פון דעם מויל אין איינעם אויס שפרעכן, און אפט
מאכן זייא ניט גאר איין זילבע (חברה מחת), נייערט אויך איין
גאנץ ווארט אויס:

דיזי זענין דיא פולישי דרייא נקודות, וועלכי אפט איז צו געפינן

Jay, jey, jéy.

עס גיבט נאך פולישי דרייא נקודות דיא זייער זעלטן איז צו
געפינן, צום בייטפיהל iau אין ווארט miauczeć,
דאס איז נייטיג צו וויסן, עס מאג שטעהן איין דאפעללויטר,
(dwugłoski), אדר דרייא לויטר, (troygłoski), גוט זייא אויס
צו שפרעכן איז זייער גרינג, ווען דר לערנר (תלמיד) וועט גאר
גוט איבר לייענן דיא רעגלן (כללים) פון דיא פולישי נקודות, וועלכי
ביז אהער איז שוין גרינג ערקלערט געווארן, און דער צו
נאך ווירד ווייטר (באמוד נאך דיא ערקלערונג פון דיא פולישי
בוכשטאבן) צו געגעבן ווערן טאבעללן פון דעם פולישן סיל-
לאביזירן, און דאס אויס שפרעכן וועט צו געגעבן ווערדן
אויף פשוט עברי טייטש, בכדי איטליכר דער וואס עס קען נאר
עברי טייטש גוט לייענן, דער וועט זיך אין בעסטן קענין
אליין בהעלפן זייער גרינג, און גוט זיך אויס צו לערנן אן הילף
פון איין לעהרר (מורה):

http://rcin.org.pl

צווייטער אבטהיילונג

דיא צווייטי הויפט קלאססע פון דעם אלפאבעט *) זיין אותיות (spółgłoski אדר współgłoski) :

אלע איבריגי בוכסטאבן פון דעם פוילישי אלפאבעטי (חוץ דיא נקודות וואס אויבן איז שוין ערקלערט געווארן) הייסן אויף פוליש, spółgłoski, אדר współgłoski, אבר זייער נאטורליך, ווייל זיא קענען זיך אליין אהן היילפע איין זעלבסט לויטר (נקודות) ניט אויס ספרעכן, אין פר גלייכן מיט דעם יידישן הייסן זיא אותיות (בל"א מיט לויטר) :

אויב וואהל זיא גיהערן זיך שוין אלע אין ארדנונג, אויף דער גרייסר טאבעללי, דער רעכטר האנד, אין דר דריטר ליניע, דארט האבן איר שוין גילערינט, וועלכים איין פוליש אות, אדר איין נקודה איז, וויא זיא הייסן אויף פוליש, און וויא פיל זיא גילטן אין פר גלייכונג מיט דיא יידישי אותיות, זייער דייטליך אויף גיסריבן, און פון דעם גיטשטאלט וועגן אליין. וואלטן איר שוין מעהר ניט בדארפט דא ווידר (פעם שני) צו שטעלן, נאר ווייל מיר ווילן, נאך געוויסי און זייער נעהטיגי כללים אויף זיא ווייטר געבן: — און ווען זייער גיטשטאלט וואלט גיוועזן ווייט אונטר דיא אויגן, וואלט ניט איטליכר וואס לערינט זיך גיקענט אן גידענקן איטליכן כלל וואס אויף זיא (מאט) אויף איטליכם אות בעזונדר ווערט גיגעבן ווערן, לכן דרום האב איך פיר נויטווענדיג גיפונן, נאך פון דיא כללים וועגן, אלי אותיות אליין, (דען דיא כללים אויף דיא נקודות איז שוין פריער גיגעבן געווארן), ווידר צו שטעלן, בכדי פר איטליכן

---

*) אויבן אויף דעם ערשטן דף איז שוין גיזאגט געווארן, דאס דער פוילישר אלפאבעט טהיילט זיך אין צווייא הויפט קלאסן, דאס הייסט דיא ערשטי אויף נקודות, וועלכי זענין שוין ביז אהער ערקלערט געווארן : און דיא אנדרי אויף אותיות וועלכי ווייטר ווערדן ערשט גיזאגט ווערן :

http://rcin.org.pl

זאָל לייכט זיין אין זכרון צו נעמן אלי כללים וואָס אויף זייא וועט גיגעבן ווערן :

אין דיזי זענין אלי פוילישי בוכשטאַבן אַליין , וועלכי מען רופֿט זייא אויף פויליש אַזו וויא אויבן איז שוין גיזאָגט גיוואָרן , דט הייסט współgłoski, אָדר spółgłoski,

b, c, f, g, h, k, l, ł, m, n, p, q, r, s, t, w, x, z.

אַלי דיזי פוילישי בוכשטאַבן קענען אין דרייא גאַטונגען גיטהיילט ווערן , אויף ווייכי , האַרטי , און אויף ווייכי און האַרטי בוכשטאַבן : — יעדע וועלן מיר איטליכן גאַטונג בעזונדר (במריבות) בשרייבן , און זייער גרינג צו פֿר שטעהן געבן :

א דר ערשטר גאַטונג איז ווייכי אותיות , און אויך אַזו אויף פויליש רופֿט מען זייא miękkie spółgłoski, ווייל זייא ווערן תמיד ווייך אויס גישפראָכן , אָבר נאָר דען אַלליין ווען איין שטריכל כזה (') אויבן איבר דיא אותיות וועט שטעהן, דען דאָס שטריכל הט״ג ברייטעט דאָס גלייך נעבן דיא בוכשטאַבן וואו דאָס שטריכל שטעהט , וואָלט שטעהן איין שטילי האַלבי פוילישי i , (דאָס הייסט איין ווייכי i) , דרום דאַרף מען אויך אַזו דיא נעאליכי אותיות וואָס אויף זייא געפינט זיך אויבן איין שטריכל , ווייך אָדר ערינ אויס ספרעכן :

אין דיזי זענין דיא ווייכי אותיות :

b́, ć, ĺ; ḿ, ń ṕ, ś, ẃ, ź, dź.

דיא נעאליכי בוכשטאַבן בעסיר אויס צו ספרעכן , וועלן מיר אויף איטליכן אות (בסדר) איין אשל (בייספיהל) געבן לחינוך : b́ הייסט אויף פויליש ביע , לאַטל אַזו וויא אין וואָרטע *iedwab́* (יעדוואַבי) זיידע :

http://rcin.org.pl

ć הייסט ניע , ﭏטן *nić* (ניצי) (פֿאָדרין) :

*) *l* הייסט עלי, ﭏטן *bal* , (באַל) ﭏחס אשתה, סעודה גדולה :

ḿ הייסט עמי , ﭏטן *pokarm* (פּאָקאַרמי) דאָס פֿוטער אָדר דיא שפּייזי :

ń הייסט עני , ﭏטן *koń* (קאָני) דאָס פֿערד :

ṕ הייסט פּיע , ﭏטן *karp* (קאַרפּי) טס אין דג :

ś הייסט עסי , ﭏטן *łoś* (לאָסי) טס אין חיה :

ẃ הייסט וויע , ﭏטן *paẃ* (פּאַווי) טס עוף נאה :

ź הייסט זיע , ﭏטן *maź* (מאַזי) דזיעגין , אין גפֿרית , אָלין עלי קטן (סעהר , ספעך) :

dź הייסט דזיע , ﭏטן *kadź* (קאַדזי) ברויטמאַטיר , אָדר קאַטקי , אין וואָס מען פֿר רייבט אין אין ברמַנדווין הויז :

יעלט ווען איר וויסין טוין דאָס דיא אַלי אותיות איט אין טטריכל אויבן ווערן תמיד וויך אָדר עדיל אויס גיטפראָכן , דאָס הייסט גלייך עס וואָלט נעבן זייא גיטטאַנן אין שטיינים המלבש *i* , דרום איז עס זייער נאַטורליך , און אין כלל על פי סכל איז אין דר פוילישע רעכטע שרייבונג (Orthografia) דאָס גאָך אַלי ווייכי בוכשטאַבן קענן קיין אחהל קיין גראָבע איפסילאָן *y* ניט שטעהן , נאָר זייא פֿאָדרן תמיד אין קלייני *i* אָדר אין מַהרי נקודה : .

---

*) אויב וואָול *i* איז באמת אין וויך אות און גיהער לו דיזען גאַטונג דאָס הייסט לו דיא ווייכי אותיות , יעדוך דאַרף מען זיך ניט תמהה זיין לו איין , דאָס , דס אות *l* (עלי) אוז אויך אויבן איבר זיך האָבן אין טטריכל אַזו ווית אַלי ווייכי אותיות פֿון דיזן גאַטונג , בכדי מען זאָל עס בדאַרפֿן וויך אויס שפּריכן : דען דאָס אות *l* איז אַליין אין דיא נאַטור פֿאָן דר פּוילישי שפּראַכע תמיד וויך און עדיל אויס גיטפּראָכן אפֿילו אָן אין טטריכל אויבן , און דרום איז עס גיטטענט גיוואָרן

אַן איין טטריכל: אַבר דיא איבריגי ווייכי בוכסטאַבן פֿון דיזעם גזעטצוג מוזן טוין האָבן באמת איין טטריכל אויבן איבער זיך צו איין צייכן, דאָס זייא ברויכן ווייך אויס גיספּראָכן צו ווערן:

ב דיא צווייטי גזעטצונג איז האַרטי אותיות און אַזו הייסן זייא אויך אויף פוילים twarde spółgłoski, ווייל זיי ווערן תמיד האַרט אַוים גיספּראָכן:

און דאָס זענין זייא:

d, h, ł, t, r, ż.

עס קען נעבן דיא נעאַליכי אותיות קיין מאָהל קיין קלייני i ניט שטעהן נייערט תמיד איפסילאָן y, אָדר איין אַנדרי נקודה:

דט גלייכן אַלי צוזאַמענגיזעצטי אותיות אין פוילישי ווערטר, דהיינו:

ch, cz, sz; czsz, dż, rz, rż. (*

גיהערן אויך צו דעם גזעטצונג, דאָס הייסט עס קאָן אויך נעבן זייא קיין קלייני i ניט שטעהן, נאָר תמיד איין גראָבי איפסילאָן y, (דרום הייסט עס גראָבי y דען עס ווערט תמיד גראָב אויס גיספּראָכן) אָדר איין אַנדרי נקודה: חוץ אין פֿרעמדי ווערטר פֿון אַנדרי לשונות וועלכי זענין אויך גינומען גיוואָרן אין דער פוילישי ספּראַכי בהאַלטן אַזוי איהר שרייב אַרט, דאָס הייסט איינגענטליכי רעכטי שרייבונג (יוטר הכתיבה) דרום אַזעלכי ווערטר קענן אין פוילישן גישריבן ווערן מיט איין קלייני i, צומ ופֿרוואה chiny, אַנדרי ווערטר:

יעצט וועלן מיר דיא צוזאַמעניגיזעצטי אותיות וואָס אויבן איז שוין גיזאָגט גיוואָרן דאָס זייא גיהערן צו דיא האַרטי

*) וואָס פֿון זייא ווערן אויס גיזאָגט, ווירד בעזר למטה ערקלערט ווערדן:

אותיות, אזן וויא אזו זייא ווערן אויס גיטספראכן ערקלערן : ובכדי בעסיר פר סטעהן / ווען איר אויף איטליכס אות כסדר איין אכטל געבן לחינוך :

צוזאמענגיזעצטי אותיות, וועלכי איין צייט אמאכן אויס, דאס הייסט זייא ווערן אין איינס אויס גיזאגט, אזן אויך אזו אויף פויליש הייסן זייא złożone spółgłoski.

ch הייסט חא אין פר גלייכונג מיט דעם יידישן גיזאגט עס אזו ווייא איין (ח) לאטש chata (ח טא) איין פוירטעל שטוב :

cz הייסט טשע אזו גלייך (טש) לאטש czas (טשאס) דאס צייט :

zs הייסט זשא עס איז גלייך וויא איין סין מיט איין יאין נקודה (ש) לאטש szafa (שאפא) דער שראנק, שאפע :

szcz הייסט שטשע, עס איז גלייך וויא איין צוזאמען אויס גיטספראכן (שטש) לאטש szczupak (שטשופאק) דער העכט :

*) dz הייסט דזע, איז גלייך (דז) לאטש dzban (דזבאן), ו קרוג :

**) dź הייסט דזיע, דאס ź וואס מיט איין שטריכל ווערט ווייך אויס גיטספראכן לאטש bydź (בידזי זיין :

dź הייסט דזשע איז גלייך דזש, זיין טין, (דזש), לאטש dżdży się (דזשדזשי סיא) עס רעגינט דין :

---

*) dz גיהער נאך דריטן גאטונג, ווייל אין האַרטי, וועלכי איר ווען ערשט ווייטער. דער פון ריידן, וואס קענן האבט איין קלייני ג, דאס גלייכן y נאך זיך שטעהן, נאר וויל עס איז אויך פון דעם אין (אין כוללת) פון דיא צוזאמענגיזעצטי אותיות, דרום איז דא בכאן גישטעלט גיווארן אונטער אלי צוזאמענגיזעצטי אותיות :

**) dź גיהער נאך ערשטן גאטונג, ווייכי, וואס זענן שוין אויבן ערקלערט גיווארן, וועלכי פאדרין תמיד נאר איין קלייני i נעבין זיך צו האבן, נאר וויל דא איז אויך פון דעם אין (אין כוללה) פון דיא צוזאמענגיזעצטי אותיות, דרום איז דאס דא גישטעלט גיווארן. אונטער אלי צוזאמענגיזעצטי אותיות :

http://rcin.org.pl

rz הייסט רוטע, איז גלייך רייס, זיין, סין, (רוס), זאגט rząd (רוטאָנד) דיא רעגיהרונג :

ג. דער דריטער גאַטטונג איז, וועלכע און האַרטע, אויף פוילים רופט מען זיא samogłoski oboietnie, czyli nie-jednostayne, דאָס הייסט זיא שרייבן זיך ניט תמיד גלייך, אָפט גיפינן זיך נעבן זיא איין קליינע i, און אָפט אמאל גיפינט זיך נעבן דיא זעלביגע אותיות איין y, היר ווערדן מענכע פרעגן (שאלה) ווארום איז עס אזו? און דער צו ווען עס איז קיין גרויסר כלל דרויף ניט דאַ, וויא אזוא קען מען וויסן וויא מען דאַרף צו שרייבן אויב איין קליינע i אָדר איין איפסילאָן y? דרויף קען דער ענטפער זיין (תשובה) דאָס דיא נאַטור פון דער פוילישע שפראַכע איז אזו, און דרום צו וויסן וועלכע נקודה מען דאַרף צו שרייבן, איז דיא בעסטע עצה, וואול אכטונג צו געבן בשעת מען וועט לייענן גוטע ביכר, און וויא אזו מען גיפינט גישריבן, דאָס הייסט ביא וועלכן אות פון דיא נעמליכע אותיות (פון וועלכע דיא ריידע איז) אַז עס שרייבט זיך איין קליינע i דאַרף מען צו גידיינקען אויך תמיד איין קליינע i צו שרייבן, און דעם גלייכן ווען עס גיפינט זיך ביא דיא נעמליכע אותיות איין איפסילאָן y דאַרף מען אויך אין זכרון האַלטן תמיד צו שרייבן איין איפסילאָן y, און דיא יונגע פוילן לערנן דאָס אויך אזו, דאָס הייסט אויס ביכר צו לערנן :

און דיזע זענען דיא וועלכע און האַרטע אותיות :

b, c, f, m, n. p, s, w,

בעסער צו פר שטעהן ווען איר אויף איטליכס אות כסדר איין וואָרט (תיבה אחת) צום ביישפיעל געבן לחינוך :

און וועלכע ווערטער גיפינן זיך אזעלכע אותיות פון דיזן גאַטטונג דאָס וואָס איין מאָל שטעהט נעבן דיזע אותיות איין קליינע (i) און אָפט אמאל איין (y) :

http://rcin.org.pl

נאטץ מין דיזע ווערטער :

b
- i bicz (ביטש) פייטשע , קאנטשטשוק, בייטש :
- y byk (בּיק) ביק , (בן בקר) :

c
- i cis (ציס) אייבענהאלץ , העבמן :
- y cytra (ציטרא) גיטארי , (שם כלי זמר) :

f
- i figa (פיגא) פייגע „ תאנה , (שם פרי עץ) :
- y fircyk (פירצאיק) איין כאריטער עלעגאנס :

h
- i hiszpan (היספאן) איין היספאנער, (איש אמריקה ספרד)
- y hycel (היצעל) שינדער , הילעל :

m
- i miód (מיאוד) האניג , (דבש) :
- y mydło (אמידלא) זייף , (בורית :

n
- i nić (ניצי) פאדין לו נעהן :
- y nyrka (נירקא) נירין , כליות :

p
- i piła (פילא) איין זעג לום זעגן :
- y pytel (פיטעלי) דער בייטל מין איהל :

s
- i siła (סילא) קראפט , שטארקהייט :
- y sygnet (סאיגנעט) סיגנעט , (טם אבן יקרה) :

http://rcin.org.pl

w: i } wianek (וויאַנעק) איין בלומענקראַנץ !
y } wybór (וויבור) דער אויס גיוועלטי, (מבחר) :

צוזאַמענגיזעצטי פוילישי אותיות (złożone spółgłoski)

עס איז נאָך נאָטהווענדיג צו וויסן, דאַס אויך צוזאמענגיזעצטי אותיות, וועלכי אין לויט אויס אַכטן, און גיהערן צו דיא האַרטי אותיות וועלכי זענן שוין במריכות ערקלערט גיוואָרן, גיבט עס נאָך צוזאַמענגיזעצטי אותיות, דיא הייסן אויך דאָפּעל אותיות אויף פויליש złożone spółgłoski, נאָר מיט דעם אונטערשייד, דאַס יענע (הנכתבים ונענה) ווערן צווייא אָדר מעהר אין איינס אויס גישפּראָכן אונט ווייא איין אות (אות אחד) אין איין אַנדרי שפּראַכע, דהיינו z מיט c ווערט אין איינס אויס גיזאָגט אין פויליש cz (טשע) וואס אין רוסיש ברויכט מען ניט מעהר נאָר איין אות (אות אחד) אועלכין שטאַהן אויס צו מאַכין, נעמלך ч (טשע) וועלכיס גילט אַזו פיל ווייא צווייא פוילישי אותיות c מיט z בייזאַמען cz הנ"ל דס גלייכן s און z בייזאַמען (sz ש) וואס אין יידיש הייסט ניט מעהר נאָר איין שין יאין (ש) אָדר אָפט אין פוילישן פיר אותיות (4 איטצוייטר) דהיינו s z און c z (szcz) הייסן בייזאַמען (שטשע) אין גילטן נאָר ווייא איין אות אין רוסישען לשון щ, און דרום זענן דיא אויבן (על דף 10) ערקלערטי פוילישי צוזאַמענגיזעצטי אותיות גלייך ווייא צוזאמען גיגאַנגין, און דאַס הייסט וואָס איר האָבן אויבן גיזאָגט קורץ אין איין וואָרט „ווייא אַמאַכן איין לויט אויס„, און דרום איז עס בשום אופן ניט מעגליך אועלכין גישווינד אויס זאָגן. (ווייא עס איז שוין אויבן גילערינט גיוואָרן) דאַס פון מיטליפט אות בזונדר (זאָל דייטליך אין דעם אויס שפּרעכן גיהערט ווערן: — דיזי אָבר צוזאַמענגיזעצטי אותיות וואס איר וועלן ווייטר סטעהן, האָבן אין גרויסן אונטערשייד (חילוק) פון די צוזאַמענגיזעצטי אותיות הנ"ל: — (ברמזון) ווייא האָבין אין זעלבין בכל (רעגיל) ווען צווייא איינציגי און גלייכי

http://rcin.org.pl

אין געשטאלט אותיות צוזאמען שטעהן, אויב וואהל זיא רופן זיך אויך דאפעל אותיות, יעדוך קענן זיא זיך אין אויס שפרעכן תמיד צו טהיילן, און איטליכע אות פון דיא דאפעל אותיות אונ דייטליך געהערט ווערן אין אויס זאגן, למשל דיא צוויא געדאפלטי dd אין פוילישן ווארט od-dać (אָד-דאַטשׁ) אָב געבין, וכדומה אנדרי דאפעל אותיות....

שנית) דער צווייטר כלל איז, ווען דיא צוזאמענגיזעצטי אותיות ווערן אפילו זיין ניט פון איין געשטאלט, דענצומאהל קענן זיא ניט צו טהיילט ווערדן יעדוך זיא אונן אין אייגעם אויס געשפראכן ווערן אזו, דאס עס זאל איטליכע אות גאנץ און דייטליך אין אויס שפרעכן געהערט ווערן: דהיינו, p, r pr וויא איין פשוטה אין יידישן (פר) למשל אזו וויא אין פוילישן ווארט prawda (פראַוודאַ) דיא ווארהייט (אמת) וכדומה אנדרי מעהר...

דיזי זענן דיא דאפעלטי און גלייכי אין געשטאלט אותיות, וועלכי מען קען זיא אני לייט צו טהיילן אין אויס שפרעכן:

d-d, f-f, l-l, m-m, n-n.

דיא אבער וואס ווען ווייטר שטעהן, ווערן פר קניפט, דאס הייסט זיא קענן ניט קיין מאהל צו טהיילט ווערדן, זונדרן ווערן אין אייכעם אויס געשפראכן, אבער דייטליך, אז דאס איטליכע אות זאל געהערט ווערן אין אויס זאגן:

(* ph, pr, st, dz, bl, br, sr, gl, gm, gn, kl, kr, tr׳

*) ph ווען עס געפינט זיך אין פוילישן לשון, דארף מען אייביג אויס שפרעכן וויא איין f, דאס הייסט אין יידיש פ און איין דגש, אדער וויא פֿ אין עברי טייטש, למשל אין ph ווארט philozoph, דארף מען ניט לייענן פהילאזאפה, זונדרן פילאזאף לשון יון (בעל החכמה) און דאס איז איין צייכן (סימן אחד מהסימנים) פון וועלכן מען קען ערקענן איין פרעמד ווארט פון אנדרי לשונות, וועלכי זענין אנגענומען געווארן אין דער פוילישי שפראכע, דאס הייסט ווען נאך מען ווערד געפינן איין ווארט אין פוילישי ביכר וואס איז געדרוקט אדער געשריבן מיט ph זאל מען וויסן דאס דער ווארט איז בלי ספק אייגענטליך אויס דער גריכישי (לשון יון) שפראכי אנגענומען געווארן:

http://rcin.org.pl

דריטער אבטהיילונג

פון דען זילבען (הברות):

O syllabach, albo zgłoskach.

מייני ליבע לערנר! איהר קענט שוין אלע פויליטי אותיות (spółgłoski) אויך אלע נקודות (samogłoski) וויא אינגליכש בעזונדר פאן זייא הייסט, בדייטעט, און אויס גישפראכן ווירד, ווערדעט עס דען אייך ניט פרייען, ווען איך אייך נאך העלפן ווערדע דאס איהר אויך באלד און נייכט לעזין (לייענין) לערינט? . . . דאס וויל איך יעצט איט גרויס פרגניגען טאן, נאר פאהר (קודם) ווערד איך אייך אנגליט ערקלערן ווארום איך דאס לעזין (לערנין) פיל לייכטר ווערדן זאל:

לכן צום ערסטען וויל איך אייך לז פלייסין אייניגי בוכשטאבן פאן ביידי הויפט קלאסן הנ"ל בכאן שטעלן לאסן:

a, á, ą, e, é, i t. d.

b, c, d, f. g, i t. d.

בוכשטאבירעט איר אייניגיש פון דיא אויבערטטי בוכשטאבן איהר זאגט a a אדר e e האט איהר וואהל אייגענטליך בוכ-שטאבירעט, האט איהר דען ניט פאן איטהר נאר איינע נקודה צווייא אמאל איבער גיזאגט? יוא באמת איהר האט נאר זייא ווידר המונעט (אמנין גיוועזן) און דאדורך קענט איהר ערקענן דאס, דש a דעט גלייבן e, i, o, u, וכדומה) איין אויס

http://rcin.org.pl

גישפראָכן ווערדן, און פיר זיך אַליין איין זילבע (הברה) אויס מאַכין קען:

בוכשטאבירעט מיר נאָך יעלס b (און אַזוי אַנדרי אותיות, פרובט נאָך אַמאַל, אויב איר ניט גלייך אַזוי אַליין אויס שפרעכן קענן, אַלס איהר a אויס גישפראָכן האָט, איז עס ניט אמת עס לאָזט זיך ניט? (דען וויא איז עס מיגליך אָנים זאָגן איין אות אָן איין נקודה), ווען איהר ווערט אָבער נעמן איינינגי פון דיא איבערשטי בוכשטאבן און ווערט זיא זעלן צום אות b דהיינו a b ווערט איהר שוין קענן זאָגן ba בא, (דס גלייכן אזו איז עס דיא נעמליכי נקודות מיט אַנדרי אותיות) פון דיזי ערקלערונג קענט איהר נאָך גרינדליכער פֿר שטעהן דס עס גיבט צווייא אורלייא בוכשטאבן, דאָס הייסט זייא ווערן גיטהיילט אין צווייא הויפט קלאַסן כנ"ל, דהיינו דיא ערשטי איז, די אַלי בוכשטאבן וועלכי פֿאַר זיך אַליין הערבאַר קענן אויס גישפראָכן ווערן, הייסן נקודות זעלבסט לויטר בלט"א (samogłoski).

דיא צווייטי איז דיא אַלע בוכשטאבן, וועלכי אָהני זעלבסט לויט קענין ניט הערבאַר אויס גישפראָכן ווערדן הייסן אותיות מיטלויטר בלט"א (spółgłoski), אונד ווייל איין אות קען ניט אויס גיזאָגט ווערן אָן איין נקודה, קען מען שאָהן היר זעלבסט פֿר שטעהן, דס אותיות זייא מעגין זיין וויא פיל עס וויל אין וואָרט, מוזן זייא האָבן צו זיך איין נקודה, מיט וועלכי זיא ווירד פֿר בינדען, און אין איינם אויס גיזאָגט, צום ba, כנ"ל, ווען איינינגע אָדער צווייא אָדער מעהר אותיות ווערן אין איינם אויס גיזאָגט מיט איין נקודה, ווערט גימאַכט איין זילבע (הברה) אויף פוילש zgłoska אָדער syllaba צום איין וואָרט przy-stoy-ny (פרזשטאי-שטאָי-נאי) זענין היר דרייא זילבין, דיא ערשטי זילבע האָט דרייא אותיות prz גיהערן צו דער איינער נקודה y; דיא אַנדרי זילבע האָט צווייא אותיות st וואָס גיהערן צו דער דאָזעלבטי נקודה oy; און דיא דריטי האָט איין אות n וואָס גיהערט צו דער איינע נקודה y:

פֿון היר ווייזט זיך אויס כּללים :

א וויא פֿיל עס איז היר אין וואָרט נקודות אָדער דאָפּעלטי נקודות . אזו פֿיל קען זיין זילבען , נאמל אין וואָרט dąć (דאָנגי) דעם גלייכן אין וואָרט de-ty (דענ-טאי) , łas-ka-wy (לאַס-קאַ-וואי) :

ב דאָס איינע אָדער דאָפּעל נקודה קען אָפּט פֿאָר זיך אַליין אָהן איין אות איין זילבע אויכן , נאמל na-u-ka (נאַ-וּ-קאַ) , przy-ie-mny (פּרזשאַי-יע-אמנאי) :

ג דיא זילבען אין דער מיטן דיא ווערטער ענדיגן זיך אייגסטענ-טהיילס אויף איין נקודה , און דרום איז עס לייכטער פּוליש אַלס איין אַנדערי שפּראַכע לעזין צו לערנן , לום בייאַשפּיהל ma-tka (מאַ-טקאַ) , ma-sło (מאַ-סלאָ) , la-ska (ליאַ-סקאַ) וכדומה . . . .

דאָך פֿר שטעהט עס זיך פֿון זעלבסט , דאָס אין לזאַמאענ-גיזעצטי ווערטר , דיא זילבען נאָך לזאַמאענזעצונג דער ווערטער גיטהיילט און גילעזן ווערדן , וואו זיא דיא אויס שפּראַכי ניט פֿר טאַמאַלין האָט , לום בייאַשפּיהל roz-da-ię (ראָז-דאַ-יעה) po-wie-rzam (פּאָ וויע-רזשאַם) nad-sta-wiam (נאַד-סטאַ-וויאַם) ro-dzay (ראָ-דזאַי) וכדומה . . . .

נאָך קען מען פֿון דיא ערקלערונג הנ"ל לערנן , דאָס עס גיבט ווערטר וועלכי האָבן אין זיך נאָר איין זילבע , און אין ברייטונג איז עס טוין איין גאַנץ וואָרט , צו אַמאָהל זענין דיא ווערטר לזוויא זעלביגע , דאָס הייסט אין וואָרט גיפֿינט זיך לזוויא זילבען , אָפֿט דרייא אָדר מעהר זעלביגי ווערטר , וועלכי ערשט אין גאַנץ וואָרט ברייטעט , אזו וויא איר האָט טוין גיקענט מערקען אויבן אין דעם ערשטן כּלל אין דיא דרייא פּולישי ווערטר , וועלכי זענין נאמל גיגעבן גיוואָרן , דאָס הייסט דאָס ערשטי וואָרט האָט נאָר איין זילבע אין זיך , דאָס אַנדרי האָט לזוויא זילבען , און דאָס דריטי וואָרט האָט דרייא זילבען אין זיך :

http://rcin.org.pl

אַזעלכי זילבענווייז צו לייענין (אזו וויא אלע אַנפאַנגער אין שפּראַכי בכל אומה ולשון ברויכען) הייסט אויף פּויליש zgłoskowania albo syllabyzowania דאַס הייסט סיללאַביזירן אָדער בוכשטאַבירן :

יעצט דאַס דס נאָהטווענדיגסטי איז אייך טון אייני ליבען אַם רייטליכסטען ערקלערט געוואָרן , ווען איר צו טרעטן צום פוליטן סיללאַביזירן אָדער בוכשטאַבירן , אזו וויא איך וויל אייך באַזונדר אין שאַבעלון (לוחות) פאַר שטעלן (על פי סדר) אַלפאַבית a, b, c, לחינוך , און ווייל עס וואָלט אייך בלי ספק שווער געוועזן אַליין סיללאַביזירן צו לערנן , לכן כפי איך האָב אייך לתעלה הבטיח געוועזן צו העלפן , וויל איך צו פאַזיימן צו געבן לטובתכם אונטר איטליכי פוילישי זילבע , דאַס כעאליכע וויא איטן דאַרף אויס זאָגן אָדר לערנן אין עברי טייטש , ולתועלת בלדי איטליכער וואס קען נאָר גוט עברי טייטש לייענן ווערט אין שטאַנד זיין אָן איין לעהרער (בלא מורה) אַם בעסטן זעלבסט , אייני זעלכי עדלי און שעהנע וויא דיא פּוילישי שפּראַכי איז , און אין גרינגסטן אַליין לייענין צו לערנן :

פירטי אבטהיילונג

Tablica zgłoskowania.

Porządkiem abecadła.

פולישי זילבען אוים צווייא בוכשטאבען :

Ba	be	bi	bo	bu
בַא	בֶע	בִי	בָא	בוּ
Ca	ce	ci	co	cu
צַא	צֶע	צִי	צָא	צוּ
Da	de	di	do	du
דַא	דֶע	דִי	דָא	דוּ
Fa	fe	fi	fo	fu
פַא	פֶע	פִי	פָא	פוּ
Ga	ge	gi	go	gu
גַא	גֶע	גִי	גָא	גוּ
Ha	he	hi	ho	hu
הַא	הֶע	הִי	הָא	הוּ
Ja	je	ji	jo	jn
יַא	יֵע	יַי	יָא	יוּ
Ka	ke	ki	ko	ku
קַא	קֶע	קִי	קָא	קוּ
La	le	li	lo	lu
לַא	לֶע	לִי	לָא	לוּ

http://rcin.org.pl

Ma	me	mi	mo	mu
מַא	מֶע	מִי	מָא	מוּ
Na	ne	ni	no	nu
נַא	נֶע	נִי	נָא	נוּ
Pa	pe	pi	po	pu
פַּא	פֶּע	פִּי	פָּא	פּוּ
Ra	re	ri	ro	ru
רַא	רֶע	רִי	רָא	רוּ
Sa	se	si	so	su
סַא	סֶע	סִי	סָא	סוּ
Ta	te	ti	to	tu
טַא	טֶע	טִי	טָא	טוּ
Wa	we	wi	wo	wu
וַוא	וֶוע	וִוי	וָוא	וואוּ
Xa	xe	xi	xo	xu
קְסַא	קְסֶע	קְסִי	קְסָא	קְסוּ
Za	ze	zi	zo	zu
זַא	זֶע	זִי	זָא	זוּ
Ab	eb	ib	ob	ub
אַבְ	עֶבְ	יִבְ	אָבְ	וּבְ
Ac	ec	ic	oc	uc
אַצְ	עֶצְ	יִצְ	אָצְ	וּצְ
Ad	ed	id	od	ud
אַדְ	עֶדְ	יִדְ	אָדְ	וּדְ
Af	ef	if	of	uf
אַפְ	עֶפְ	יִפְ	אָפְ	וּפְ

http://rcin.org.pl

Ag	eg	ig	og	ug
אַג	עֶג	יִג	אָג	וּג
Ak	ek	ik	ok	uk
אַק	עֶק	יִק	אָק	וּק
Al	el	il	ol	ul
אַל	עֶל	יִל	אָל	וּל
Am	em	im	om	um
אַמְ	עֶמְ	יִמְ	אָמְ	וּמ
An	en	in	on	un
אַנְ	עֶנְ	יִנְ	אָנְ	וּנ
Ar	er	[illegible]	or	ur
אַרְ	עֶרְ	יִרְ	אָרְ	וּרְ
As	es	is	os	us
אַסְ	עֶסְ	יִסְ	אָסְ	וּס
At	et	it	ot	ut
אַטְ	עֶטְ	יִטְ	אָטְ	וּט
Aw	ew	iw	ow	uw
אַוְו	עֶוְו	יִוְו	אָוְו	אוּו
Ax	ex	ix	ox	ux
אַקְסְ	עֶקְסְ	יִקְסְ	אָקְסְ	וּקְסְ
Az	ez	iz	oz	uz
אַזְ	עֶזְ	יִזְ	אָזְ	וּזְ

פולישי זילבען אים דרייא בוכשטאבען :

Bla	ble	bli	blo	blu
בְּלַא	בְּלֶע	בְּלִי	בְּלָא	בְּלוּ

http://rcin.org.pl

Cla	cle	cli	clo	clu
צְלַא	צְלֶע	צְלִי	צְלָא	צְלוּ
Dla	dle	dli	dlo	dlu
דְלַא	דְלֶע	דְלִי	דְלָא	דְלוּ
Fla	fle	fli	flo	fln
פְלַא	פְלֶע	פְלִי	פְלָא	פְלוּ
Gla	gle	gli	glo	glu
גְלַא	גְלֶע	גְלִי	גְלָא	גְלוּ
Kla	kle	kli	klo	klu
קְלַא	קְלֶע	קְלִי	קְלָא	קְלוּ
Mla	mle	mli	mlo	mlu
מְלַא	מְלֶע	מְלִי	מְלָא	מְלוּ
Pla	ple	pli	plo	plu
פְּלַא	פְּלֶע	פְּלִי	פְּלָא	פְּלוּ
Sla	sle	sli	slo	slu
סְלַא	סְלֶע	סְלִי	סְלָא	סְלוּ
Tla	tle	tli	tlo	tlu
טְלַא	טְלֶע	טְלִי	טְלָא	טְלוּ
Wla	wle	wli	wlo	wlu
ווְלַא	ווְלֶע	ווְלִי	ווְלָא	ווְלוּ
Zla	zle	zli	zlo	zlu
זְלַא	זְלֶע	זְלִי	זְלָא	זְלוּ
Bra	bre	bri	bro	bru
בְּרַא	בְּרֶע	בְּרִי	בְּרָא	בְּרוּ
Cra	cre	cri	cro	cru
צְרַא	צְרֶע	צְרִי	צְרָא	צְרוּ

http://rcin.org.pl

Dra	dre	dri	dro	dru
דְרַא	דְרֶע	דְרִי	דְרָא	דְרוּ
Fra	fre	fri	fro	fru
פְרַא	פְרֶע	פְרִי	פְרָא	פְרוּ
Gra	gre	gri	gro	gru
גְרַא	גְרֶע	גְרִי	גְרָא	גְרוּ
Kra	kre	kri	kro	kru
קְרַא	קְרֶע	קְרִי	קְרָא	קְרוּ
Lra	lre	lri	lro	lru
לְרַא	לְרֶע	לְרִי	לְרָא	לְרוּ
Mra	mre	mri	mro	mru
מְרַא	מְרֶע	מְרִי	מְרָא	מְרוּ
Pra	pre	pri	pro	pru
פְּרַא	פְּרֶע	פְּרִי	פְּרָא	פְּרוּ
Tra	tre	tri	tro	tru
טְרַא	טְרֶע	טְרִי	טְרָא	טְרוּ
Wra	wre	wri	wro	wru
ווְרַא	ווְרֶע	ווְרִי	ווְרָא	ווְרוּ
Zra	zre	zri	zro	zru
זְרַא	זְרֶע	זְרִי	זְרָא	זְרוּ
Bza	bze	bzi	bzo	bzu
בְּזַא	בְּזֶע	בְּזִי	בְּזָא	בְּזוּ
Cza	cze	czi	czo	czu
טְשַׁא	טְשֶׁע	טְשִׁי	טְשָׁא	טְשׁוּ
Dza	dze	dzi	dzo	dzu
דְזַא	דְזֶע	דְזִי	דְזָא	דְזוּ

http://rcin.org.pl

Gza	gze	gzi	gzo	gzu
גזַא	גזֶע	גזִי	גזָא	גזוּ
Łza	łze	łzi	łzo	łzu
לְזַא	לְזֶע	לְזִי	לְזָא	לְזוּ
Mza	mze	mzi	mzo	mzu
מְזַא	מְזֶע	מְזִי	מְזָא	מְזוּ
Sza	sze	szi	szo	szu
שַׁא	שֶׁע	שִׁי	שָׁא	שׁוּ
Wza	wze	wzi	wzo	wzu
וְוזַא	וְוזֶע	וְוזִי	וְוזָא	וְוזוּ
Arz	erz	irz	orz	urz
אַרְזְשׁ	עֶרְזְשׁ	יִרְזְשׁ	אָרְזְשׁ	אירזש
Bar	ber	bir	bor	bur
באַר	בֶער	בִיר	בָאר	בוּר
Car	cer	cir	cor	cur
צאַר	צֶער	צִיר	צָאר	צוּר
Dar	der	dir	dor	dur
דאַר	דֶער	דִיר	דָאר	דוּר
Far	fer	fir	for	fur
פאַר	פֶער	פִיר	פָאר	פוּר
Gar	ger	gir	gor	gur
גאַר	גֶער	גִיר	גָאר	גוּר
Kar	ker	kir	kor	kur
קאַר	קֶער	קִיר	קָאר	קוּר
Lar	ler	lir	lor	lur
לאַר	לֶער	לִיר	לָאר	לוּר

http://rcin.org.pl

Mar	mer	mir	mor	mur
מַארְ	מֶערְ	מִירְ	מָארְ	מוּרְ
Nar	ner	nir	nor	nur
נַארְ	נֶערְ	נִירְ	נָארְ	נוּרְ
Par	per	pir	por	pur
פַּארְ	פֶּערְ	פִּירְ	פָּארְ	פּוּרְ
Sar	ser	sir	sor	sur
סַארְ	סֶערְ	סִירְ	סָארְ	סוּרְ
Tar	ter	tir	tor	tur
טַארְ	טֶערְ	טִירְ	טָארְ	טוּרְ
War	wer	wir	wor	wur
װַארְ	װֶערְ	װִירְ	װָארְ	װֻאורְ
Zar	zer	zir	zor	zur
זַארְ	זֶערְ	זִירְ	זָארְ	זוּרְ
Baz	bez	biz	boz	buz
בַּאזְ	בֶּעזְ	בִּיזְ	בָּאזְ	בּוּזְ
Dna	dne	dni	dno	dnu
דְנַא	דְנֶע	דְנִי	דְנָא	דְנוּ
Gma	gme	gmi	gmo	gmu
גְמַא	גְמֶע	גְמִי	גְמָא	גְמוּ
Kna	kne	kni	kno	knu
קְנַא	קְנֶע	קְנִי	קְנָא	קְנוּ
Kwa	kwe	kwi	kwo	kwu
קְוַא	קְוֶע	קְוִי	קְוָא	קְוָאוּ
Sma	sme	smi	smo	smu
סְמַא	סְמֶע	סְמִי	סְמָא	סְמוּ

http://...cin.org.pl

Rza	rze	rzi	rzo	rzu
רזשַא	רזשֶע	רזשי	רזשָא	רזשו
Zda	zde	zdi	zdo	zdu
זדַא	זדֶע	זדי	זדָא	זדו

פולישי זילבען מיט פיר אודר מעהר בוכשטאבען :

Brza	brze	brzi	brzo	brzu
ברזשַא	ברזשֶע	ברזשי	ברזשָא	ברזשו
Chca	chce	chci	chco	chcu
חצַא	חצֶע	חצאי	חצָא	חצו
Czay	czey	czyi	czoy	czuy
טשַאי	טשֶעי	טשאי	טשָאי	טשוי
Drza	drze	drzy	drzo	dzru
דרזשַא	דרזשֶע	ודרזשאי	דרזשָא	דרזשו
Grza	grze	grzy	grzo	grzu
גרזשַא	גרזשֶע	גרזשאי	גרזשָא	גרזשו
Krza	krze	krzy	krzo	krzu
קרזשַא	קרזשֶע	קרזשאי	קרזשָא	קרזשו
Mrza	mrze	mrzy	mrzo	mrzu
מרזשַא	מרזשֶע	מרזשאי	מרזשָא	מרזשו
Prza	prze	przv	przo	przu
פרזשַא	פרזשֶע	פרזשאי	פרזשָא	פרזשו
Spra	spre	spry	spro	spru
ספרַא	ספרֶע	ספראי	ספרָא	ספרו
Trza	trze	trzy	trzo	trzu
טרזשַא	טרשֶע	טרזשאי	טרזשָא	טרזשו

http://rcin.org.pl

Wrza	wrze	wrzi	wrzo	wrzu
וורזשַׁא	וורזשֶׁע	וורזשִׁאי	זורזשָׁא	וורזשוּ
Wdra	wdre	wdry	wdro	wdru
וודרַא	וודרֶע	וודרִאי	וודרָא	וודרוּ
Wpra	wpre	wpry	wpro	wpru
ווּפּרַא	וופּרֶע	וופּרִי	וופּרָא	וופּרוּ
Wtra	wtre	wtry	wtro	wtru
ווטרַא	ווטרֶע	ווטרִי	ווטרָא	ווטרוּ
Chrast	chrest	chryst	chrost	chrust
הרַאסְטְ	חרֶעסְטְ	חראִיסְטְ	הרָאסְטְ	הרוּסְטְ
Chrza	chrze	chrzy	chrzo	chrzu
הרזשַׁא	הרזשֶׁע	הרזשִׁאי	הרזשָׁא	חרזשוּ
Pstra	pstre	pstry	pstro	pstru
פּסטרַא	פּסטרֶע	פּסטרִאי	פּסטרָא	פּסטרוּ
Rasz	resz	risz	rosz	rusz
רַאשׁ	רֶעשׁ	רִישׁ	רָאשׁ	רוּשׁ
Skra	skre	skry	skro	skru
סקרַא	סקרֶע	סקרִאי	סקרָא	סקרוּ
Strza	strze	strzy	stzro	strzu
סטרזשַׁא	סטרזשֶׁע	סטרזשִׁאי	סטרזשָׁא	סטרזשוּ
Szcza	szcze	szczy	szczo	szczu
שׁטשַׁא	שׁטשֶׁע	שׁטשִׁאי	שׁטשָׁא	שׁטשׁוּ
Szar	szer	szyr	szor	szur
שַׁאר	שֶׁער	שִׁאיר	שָׁאר	שׁוּר
Szay	szey	szyy	szoy	szuy
שַׁאי	שֶׁעי	שִׁאאי	שָׁאי	שׁוּי

http://rcin.org.pl

Trzca	trzce	trzcy	trzco	trzcu
טרושצא	טרושצע	טרושצאי	טרושצא	טרושצו

וואס מען זאָל זיך גיוויינען צו זאָגען :

Bądź		zdrów
באנדזי		זדראוו
Chleb	iest	tu
חלעב	יעסט	טו
Day	mi	to
דאי	מי	טא
Cóż		chcesz ?
צאוש		חצעש
Ja	wiem	cóś
יא	וויעם	צאסי
Ro-la	ży-to	ro-dzi
רא־ליא	זאי־טא	רא־דזי
Łą-ka	sia-no	da-ie
לאנ־קא	סיא־נא	דא־יע
Czło-wiek	chle-bem	ży-ie
צשלא־וויעק	חליע־בעם	זאי־יע
Ko-nie	sia-no	ie-dzą
קא־ניע	סיא־נא	יע־דזאה
Ry-ba	w wo-dzie	ży-ie
ראי־בא	ו ווא־דזיע	זאי־יע

Wszy-scy	lu-dzie	ma-ią	du-szę
וושאי־סצאי	לי־דזיע	מא־יאה	דו־שעה

http://rcin.org.pl

Bo-ga się bóy czyń do-brze
דָא־בְּרְשֶׁע מְשׁאִינְ בָּאִי סְיֶעה בָּא־גָא

A nie lę-kay się ni-ko-go
נִי־קָ־גָא סְיֶעה לֶיענְ־קַאי נֶיע א

Cier-pli-wość wszy-stko zwy-cię-ża.
זוואִי־ציֶענְ־זשַא וושאִי־סטְקָא ציֶער־פְּלִי־וואסְצִי

Pró-żno-wa-nie iest Po-czą-tkiem
פָּא־טשָאנְ־טקְיֶעם יֶעסְט פְּר־זשְנָא־וַא־נֶיע

wszy-stkie-go złe-go
זְלֶע־גָא וְושאִי־סְטְקיֶע־גָא

Złe przy-kła-dy psu-ią o-by-cza-ie
אָ־בִּאי־טשָא־יֶע פְּסוּ־יָאה פְּרזאִי־קְלָא־דאִי זְלֶע

Czciy wiek; bo się ze-sta-rzeć możesz
מָא־זֶשעש זֶע־סטַא־רזֶעצִי סְיֶעה בָּא וויֶעק טשְצִיאִי

Nie roz-pa-czay w nie-szczę-ściu,
וְ נְיֶע־שְׁטשֶׁענְ־סְצִיוּ רָאז־פַּא־טשַאי נֶיע

A w po-myśl-no-ści nie bądź du-mny
דוּ־מְנאִי בָּאנְדזְש נִיע וְ פַּא־מאִיסְל־נָא־סְצִי א

Ztym za zle nie trze-ba się wy-pła-cać.
ווִי־פְּלַא־צַאצִי סְיֶעה טְרשֶׁע־בָּא נֶיע זְלֶע זַא זְטאִים

Kto pod kim doł-ki ko-pie sam w nie wpada
וְפָּא־דָא וְ נִיע סָאם קָא־פִּיֶע דָאל־קִי קִים פָּאד קְטָא

Nie ka-żde-mu sta-nie na pię-kne su-knie
סוּ־קְנֶיע פְּיֶענְ־קְנֶע נַא סְטַא־נֶיע קַאזְשְ־דֶע־מוּ נֶיע

a-le ka-żdy o-chę-do-stwo za-cho-wać
זָא־חָא־וַאצִי אָ־חֶענְ־דָא־סְטְווָא קָא־זְשדאִי אַ־לֶע

po-wi-nien.
פָּא־וִוי־נֶיען ׃

http://rcin.org.pl

Znamiona pisarskie.

, *Przecinek*, znak małego przestanku.

; *Srednik*, znak przestanku większego.

: *Dwukropek*, znak przestanku także większego.

. *Kropka*, znak przestanku naywiększego.

! *Wykrzyknik*, znak podniesienia głosu.

? *Znak pytania*, znaczy pytanie.

(*) albo (1) albo (a) *Odsyłacz*, wskazuie, że na dole karty, albo na końcu xiążki iest objaśnienie mieysca, albo dodatek pod takimże znakiem.

„ *Cudzysłów*, znak słów cudzych w pismo wtrąconych.

דיא שרײבער צײכן :

, אײן אָפזעץ , אײן צײכן פֿון אײן קלײנעם אָפזעץ :

; אײן מיטל צײכן , אײן צײכן פֿון אײן גרעסרן אָפזעץ :

: צווײא פינטליך , אײן צײכן אויך פֿון אײן גרעסרן אָפזעץ

. אײן פינטל ' אײן צײכן פֿון אײן גאַנץ גרויסן אָפזעץ :

! אײן אויס גישרײא , דער צײכן ווײזט אַז מען דאַרף דעם קול אויף הײבן אין צערכן :

? אײן פֿראַגע צײכן , ער ווײזט אַז אויף אײן זאַך וואָס עס ווערט גיפֿרעגט :

(*) אָדר (1) אָדר (a) אײן אָפטיקער , ער ווײזט אַז אויף דעם בלאַט אונטן , אָדר הינטן אין בוך אונטר דעם זעלביגן סימן אויס גישריבן דיאַ זאַך דײטליכער, אָדר עפּיס מעהר גישריבן :

„ אײן צײכן , פֿון פֿרעמדע ווערטר , וועלכע אין דעם בוך איז אײן גישריבן :

http://rcin.org.pl

( ) *Nawias*, znaczy, że zawarte między dwóma liniiami wyrazy, odmiennym nie co głosem wymawiać należy.	( ) אין טואָס צייכן, דאַס ווייזט אַז דיא ווערטר וואָס זיינן אין גיצאַמן צוויסן דיא שטריכליך דאַרף מען עטוואָס מיט אין אַנדר קול צייען :
- *Łącznik*, znak łączenia zgłosek, i przenoszenia z iednego wiersza w drugi.	- אין בהעפטר, אין צייכן צו בהעפטן צוויא האַלבי ווערטר, ווען מען טרייבט זיא אין צוויא טורות :

דיא צוועלף מאנהייט פון יאהר :

אויף פוליש :	אויף לייטין :	אויף יידיש :
Styczeń - -	Januarius -	- - - טבת
Luty - - -	Februarius	- - - שבט
Marzec - -	Martius - -	- - - - אדר
Kwiecień -	Aprilis - -	- - - - ניסן
May - - -	Majus - - -	- - - - אייר
Czerwiec -	Junius - - -	- - - - סיון
Lipiec - -	Julins - - -	- - - - תמוז
Sierpień - -	Augustus -	- - - - - אב
Wrzesień -	September	- - - - אלול

http://rcin.org.pl

Październik	Oktober	תשרי
Listopad	Nowember	חשון
Grudzień	December	כסליו

דיא זיבן טעג אין דר וואך :

Niedziela	זונטאָג
Poniedziałek	מאָנטאָג
Wtorek	דינסטאָג
Środa	מיטוואָך
Czwartek	דאָנערשטיג
Piątek	פרייטאָג
Sóbota	שבת

דיא פיר זייטן פון דר וועלט :

Wschod	מזרח
Zachód	מעריב
Południe	צפון
Północ	דרום

http://rcin.org.pl

פון דיא צאהל ווערטער :

0 zero	- -	נול	
1 ieden, iedna	-	איינס	- I.
2 dwa	- -	צווייא	- II.
3 trzy	- -	דרייא	- III.
4 cztéry	- -	פיר	- IV.
5 pięć	- -	פינף	- V.
6 sześć	- -	זעקס	- VI.
7 siedm	- -	זיבן	- VII.
8 ośm	- -	אַכט	- VIII.
9 dziewięć	- -	ניין	- IX.
10 dziesięć	- -	צעהן	- X.
11 iedenaście	-	עלף	- XI.
12 dwanaście	-	צוועלף	- XII.
13 trzyuaście	-	דרייצעהן	- X II.
14 czternaście	-	פירצעהן	- X!V.
15 piętnaście	-	פופצעהן	- XV.
16 szesnaście	-	זעכצעהן	- XVI.
17 siedmnaście	-	זיבצעהן	- XVII.
18 ośmnaście	-	אכצעהן	- XVIII.
19 dziewiętnaście		נייצעהן	- X!X.
20 dwadzieścia	-	צוואַנציג	- XX.
21 dwadzieście ieden	-	איין און צוואַנציג	- XXI.
26 dwazieście sześć		זעקס און צוונציג	- XXVII.
27 dwazieścia siedm		זיבן און צוונציג	- XXVII.
30 trzydzieści		דרייסיג	- XXX.
38 trzydzieści ośm		אַכט און דרייסיג	- XXXVIII.

39	trzydzieści dziewięć	ניין און דרייסיג	- XXXIX.
40	czterdzieści	פערציג	- XL.
50	pięćdziesiąt	פופציג	- L.
60	sześćdziesiąt	זעכציג	- LX.
70	siedmdziesiat	זיבציג	- LXX.
80	ośmdziesiąt	אַכציג	- LXXX.
90	dziewięćdziesiąt	ניינציג	- XC.
100	sto	הונדערט	- C.
110	sto dziesięć	הונדערט צעהן	- CX.
120	sto dwadzieścia	הונדערט און צוואַנציג	- CXX.
170	sto siedmdziesiąt	הונדרט און זיבציג	- CLXX.
199	sto dziewięćdziesiąt dziewięć	הונדרט ניינציג ניין	- CXCIX.
200	dwieście	צווייא הונדרט	- CC.
280	dwieście ośmdziesiąt	צווייא הונדרט און אַכציג	- CCLXXX.
500	pięćset	פינף הונדרט	- D.
600	sześćset	זעקס הונדרט	- DC.
700	siedmset	זיבן הונדרט	- DCC.
800	ośmset	אַכט הונדרט	- DCCC.
990	dziewięćset dziewięćdziesiąt	ניין הונדרט ניינציג	DCCCCXC.
1,000	tysiąc	טויזנט	- M.
1,001	ieden	טויזנט איינס	- MI.
1,080	tysiąc ośmdziesiąt	טויזנט און אַכציג	- MLXXX.
1,200	tysiąc dwieście	טויזנט צווייא הונדרט	- MCC.

http://rcin.org.pl

1,900	tysiyc dzie-	טויזנט ניין	MDCCCC.
	więćset	הונדרט	
2,000	dwa tysiące	צווייא טויזנט	- MM.
8,345	ośm tysięcy	אַכט טויזנט	VIIIMCCCXLV.
	trzysta cztér-	דרייהונדרט	
	dzieści pięć	פינף אונ פירציג	
10,870	dziesięć ty-	צעהן טויזנט	XMDCCCLXX.
	sięcy ośmset	אַכט הונדרט	
	siedmdziesiąt	אונ זיבציג	
100,000	sto ty-	הונדרט טויזנט	- CM.
	sięcy		
1,000,000	milion	מיליאָן	- XCM.

Pierwszy -	דר ערשטער	drugi '	צוויינציגסטער
drugi -	— אַנדרער	trzydzie-	— דרייסיגסטער
trzeci -	— דריטער	sty	
czwarty -	— פירטער	czterdzie-	— פירציגסטער
piąty -	— פינפטער	sty i t. d.	ז׳ ו׳ ו׳
szósty -	— זעקסטער	setny	— הונדירטער
siódmy -	— זיבנטער	dwusetny	— צווי הונדירטער
ósmy -	— אַכטער	trzech-	— דריי הונדערטער
dziewiąty -	— ניינטער	setny i t. d.	א׳ ז׳ וו׳
dziesiąty -	— צעהנטער	tysiączny	— טויזנטער
iedenasty	— עלפטיר	raz	איין מאָל
dwunasty	— צוועלפטער	dwa razy	צווייא מאָל
trzynasty	— דרייצעהנטער	trzy razy.	דרייא מאָל
i t. d.	א׳ ז׳ וו׳	cztéry razy	פיר מאָל
dwudzinsty	— צוויינציגסטער	pięć razy	פינף מאָל
dwudziesty	— איין אונ	sześć razy	זעקס מאָל
pierwszy	צוויינציגסטער	siedm razy	זיבן מאָל
dwudziesty	— צווייא און	i t. d.	א׳ ז׳ וו׳

http://rcin.org.pl

פינפטער אבטהיילונג

איינינע גישפריכע זיך צו גיוויינן פוליש צו ריידן :

Rozmowa Pierwsza.

A. Szczęść Boże, Panie ząsiedzie.

B. Dziękuię, witam WMPana, to nam miły gość!

A. Jak się WMPanu powodzi?

B. Jeszcze po staremu, a WPana Małżonka iak się ma?

A. Zdrow chwała Bogu, i pozdrawia WMPana.

B. Proszę ią też odemnie pozdowić, a WPan racz się dziś u mnie zabawić.

A. Trudno mi.

B. Zaniechay WPan takowych swoich trudności na krótki czas.

A. Czas po czasie u-

דיא ערשטע גישפריכע :

איך ווינטש אייך פיל גליק הער נאכבאר (שכן) :

איך דאנקע דר הער זייא ווילקאָמען דאס איז אונז איין אנגינעהמער גאסט :

וויא גייט עס דען אייך ?

נאך אימר זא וויא עס איז גיוועזן, אונ וואס מאכט דען הערנס פרויא ?

זיא איז דאנקען · גאט גיזונד אונ גריסט דעם הערן :

איך ביט אויך זיא פון איר צו גריסן, אונ דער הער זאָל היינט בייא מיר זיך פר ווייל[ן],

עס . איז מיר שווערליך :

דער הער זאָלטע דאך מירי גי-כאנפטין אויף איין קורצע צייט אוועק לייגן :

איין צייט פר גייט נאך דיא אנ-

http://rcin.org.pl

pływa, i nie wiedzieć, gdzie się podziewą, a wszakże na żądanie WPana zostanę.	דרי, אונ מען ווייסט ניט וואו זיא בלייבט, אבער דאך אויף דעם הערין זיין בגער, וויל איך בלייבן :
B. Ztąd poznawam nieobłudną przyiaźń WMPana.	דער פון קען איך דר קענען דאן הערצע אויף ריכטיגע פריינדשאפט :
A. Już czas do domu powrócić, miałem się z łaski WPana bardzo dobrze, i dziękuię.	עס איז שאן צייט זיך אום צו קערן צו הויז , איך האב דאך דורך אייער גינאד באיי אייך זייער גוט גיהאט אונד איך דאנקע :
B. Niemasz WPan za co dziękować.	דער הער האט ניט פאר וואס צו דאנקען :

Rozmowa Wtóra. — ריא אנדערי נישפריכע ;

B. Dobry wieczór.	גוטן אבינד :
C. Tegoż życzę WP., gdzieżeś WPan tak długo zostawał?	אויך אייך ווינטשע איך דאס זעלביגע , וואו זייט איר אזו לאנג גיוועזן ?
B. U naszego dobrego przyiaciela.	באיי אונזערן גוטן פריינד :
C. Wszakże iuż noc następuie.	עס קומט דאך שוין די נאכט אן :
B. Przed wieczorem prawda z mieyscam się ruszył; ale złą drogą nie mogłem	עס איז וואהר דאס איך בין נאך פר נאכט פון אורט ארויס גרירט , אבער איבר דעם שלעכטן וועג האב איך נים

http://rcin.org.pl

pośpieszyć.	גיקענט גישווינד שפּאָרן :
C. To musiał wczorayszy deszcz uczynić.	דאָס האָט גיוויס דער נעכטיגר רעגן אַמאַכן :
B. Zapewnia.	דאָס איז גוויס :
C. Byłaż też i Jey Mość sama w domu?	וואַר דען · דיא פֿרויא זעלבסט אויך צו הויז ?
B. Była, ale trochę nie domaga: ukłon od oboyga mam oddać.	יאָ , זיא קלאָגט זיך אָבער אַביסל , איין גרוס פֿון ביידן האָב איך צו געבן :
C. Boday byli zdrowi, a my z nimi.	הלוואי זאָלן זיא גיזונד זיין , און איר מיט זיא :
B. Zdrowie iest drogi kleynot.	דיא גיזונדהייט איז איין טייערי קלענאָט :
C. Prawda, cóż człowiek bez zdrowia?	עס איז וואָר , וואָס איז איין מענטש אָן גיזונד ?
B. Zdrowy do wszykiego sposobny.	איין גזונטער טויג צו אַלעם :
C. A choremu niczego się niechce.	און איין קראַנקן וויל זיך קיין זאַך ניט :

Rozmowa Trzecia. / דיא דריטע גישפּריכע :

Pan i służący / העער און דינער ·

G. Mości Panie, co WMPan rozkażesz?	איין העער וואָס בפֿעהלן זיא ?
C. Już to późno w noc, trzeba ieszcze raz Konie opatrzyć.	עס איז שון שפּעט אין דער נאַכט , מען מוז נאָך איין מאָל דיא פֿערד אַרום זעהן :
G. Już maią obrok, a siana też wnet dostaną.	זיא האָבן שון פֿוטער , און העי ווערן זיא אויך באַלד קריגן :

http://rcin.org.pl

C. Jestże siana ieszcze wiele?	איז דען נאך העי פר פיל האנדן ?
G. Bardzo mało.	זייער וועניג :
C. A kędyż się podziało?	און וואו איז עס אהין גיקומן ?
G. Na Konie niemal wszystko wyszło, wołom i krowom, nie wiele dawano:	עס איז באלד גאר פאר דיא פערד אוועק גיגאנגן : דען פאר דיא אקסן און דיא קיא , האט מען וועניג גיגעבן :
C. Czémże woły i krowy dotąd karmiliście?	מיט וואס האט איר דען דיא אקסין און דיא קיא ביז אהער גפיטערט :
G. Naywięcey słomą, i sieczką wodą polewaną.	דאס מערטסט שטרוח און האקסיל מיט וואסר בגאסן :
C. Cóż czynić? byle ie tylko do wiosny wychować.	וואס זאל מען טאן ? ווען מען זאל זיא נאר קענן ביז פריא יאר דער האלטן :
G. Da Pan Bóg! spodziewać się, że się zima wnet znami pożegna.	גאט ווערט געבן ! מען מוז זיך ריכטן , אז דער ווינטר ווערט אונז באלד אפ דאנקן :
C. Jeszcze nie tak rychło.	נאך ניט אזו גיך :
G. Bóg stary Gospodarz, i onże ma wszystkie czasy w mocy swoiey.	גאט איז איין אלטר הויז פאטר . און ער האט אלי צייטן אין זיינע מאכט :
C. To pewna, sporzą-	דאס איז גיוויס , ווען איר ווערט

http://rcin.org.pl

dziwszy wszystko, mówcie pacierz, a idźcie spać.	אלס גיטאָן האָבן , אונ זאָגט אייער גיבעט , אונ גייט טלאָפן :
G. Stanie się, iako W. M. Pan rozkazuiesz.	עס ווערט אליז גיטעהן , וויא דער הער בפעהלט :
Rozmowa Czwarta.	פירטע גישפריכע
O. Janie, słyszysz? czy spisz?	יאָהאַן הערסטו ? אָדער טלאָפסטו ?
H. Słyszę.	איך הער :
O. Mnie się zda, że iuż świta.	מיר דונקט , אַז עס הייבט אָן אָן צו טאָגן :
H. A mnie się zda, żeć się marzy.	אונ מיר דונקט , אַז עס (חלומט) זיך דיר :
O. Czemu?	וואָרום ?
H. Bo ieszcze daleko do świtania: nasz Kur trzeci raz ieszcze nie piał.	עס איז נאָך ווייט צו טאָג , אונזר האָן האָט נאָך דעם דריטן אמאהל ניט גיקרעהט :
O. Nie bredź, ale wstańmy prędzey, niż Jegomość przyszedłszy nas obudzi.	פלודר ניט , אונ לאָמיר אויף שטיין פריהער איי אונזר הער ווערט אונז קומן װעקן :
H. Móy miły, dobrze uczyniłeś, żeś mi sen przerwał, bo bym był do białego dnia spał.	מיין ליבר , גוט האָסטו גטאָן אַז דוא האָסט מיר דעם טלאָף איבר גריסן , וואָרום איך העט ביז אָן העלן טאָג גיטלאָפן :
O. Ja słyszę, że iuż	איך הער . דאָס דער הער איז

http://rcin.org.pl

	Jegomość wstał, i przechadza się.	סוין אויף גיסטאַנן , און גייט סון ארום :
H.	Jak nayprędzey ubieraymy się.	וויא לום גיכטטן לאָזיר זיך אָן טאָן :
O.	Szczęście nasze, żem ia się w czas ocucił.	דאָס איז אונזר גליק , אז איך האָב בלייטן אויף גיוואָכט :
H.	Dziękuię, żeś i mnie obudził.	איך דאַנקע , דאָס דוא איך אויך האסט אויף גיוועקט :
O.	Dzień dobry W. M. Panu!	גוטן טאָג דעם הערן :
P.	Także ście to długo spali?	אָבר האָט איר לאַנג גיסלאָפֿן ?
O.	Mości Dobrodzieiu, prosim o wybaczenie.	הער , איר ביטן אום פֿר ציימונג :
P.	Drugi raz żeby tego nie było.	דעם אַנדרן מאָל זאָלט איר אייך דאָס ניט אונטר סטיין :

Rozmowa Piąta. — דיא פינפטע גישפריכע :

R.	Naymilszy Braciszku, cieszę się, że cię widzę.	אַלערליבסטער ברידרכע איך פֿריי איך אז איך דיך גזעה :
O.	To też i moia radość, żeśmy się znowu zdrowi spotkali.	דאָס איז אויך איין פֿרייד , דאָס איר זיך ווידר גיזונדרהייט בגעגינט האָבן :
R.	Gdzieżeś był?	וואו ביסטו גיוועזן ?
O.	W szkole.	אין דר שול :

R. Czegoż się tam uczysz?	וואס לערנסטו דארט ?
O. Polskiego ięzyka.	דיא פוילישי שפראך :
R. Od iak dawna?	וויא לאנג שון ?
O. Od pół roku.	איין האלב יאהר :
R. Już żeś się wiele nauczył?	האסטו זיך שון פיל אויס גילע־רינט ?
O. Jeszcze nie wiele, bo Polski ięzyk ciężki do poięcia.	נאך ניט פיל , דען דיא פוילישי שפראך איז זייער שווער אייבר צו נעמן :
R. Mnie nie trzeba się było na ciężkość uskarżać, bom miał dobrego Nauczyciela.	איך האב ניט נייטיג גיהאט אייבר די שווערקייט איר צו קלאגן , דען איך האב גיהאט איין גוטן לעהרר (מייסטער) :
O. Może to być, nie wszyscy, co drugich nauczaią, równe dary maią.	עס קען זיין , ניט אלי לעהרירט (מייסטערס) וואס אנדרע לערנן האבן גלייכע גאבין (מתנות) :
R. Nie wszyscy też, co się uczą maią równy dowcip i pamięć.	אויך ניט אלי לעהרנער , וואס זיך לערנן האבן גלייכן פר שטאנד און גידעכטניס (זכרון) :
O. Ja z łaski Bożey wnet poiąć mogę, kiedy mi się tylko co dokładnie opowie.	איך מיט גאטס הילף קען באלד אייבר נעמן , ווען מען מיר נאר וואס דייטליך פר זאגט :
R. Dziękuy za to Panu Bogu.	דר פר דאנקע דען הער גאט :
O. I owszem słuszna,	יא פרייליך , עס איז רעכט דט

http://rcin.org.pl

abyśmy mu za wszystko dziękowali.	איר אים פֿאר אלעס זאגן דאנקען :
Rozmowa Szósta	דיא זעקסטע געשפּריכע :
R. Czemuż to między sobą tylko szepcecie?	וואָרום רעדט איהר צווישן אייך אזו סטיל ?
O. Bo w szkole taki zwyczay.	דען אין דער טול איז אזו אין געוואוהנהייט :
R. A zaż nie możecie głośno mówic?	קענט איהר דען ניט הויך ריידן ?
O. Moglibyśmy, gdyby nam nie zakazano.	איר קענטן וואול, ווען מען העט עס אונז ניט פֿאר באָטן :
R. Ktoż to wam zakazał?	ווער האָט עס אייך פֿאר באָטן ?
O. Nasz miły Pan Nauczyciel.	אונזר ליבר הער לעהרר (אייסטר):
R. Jakaż mi to miłość mówić zakazać?	וואָס איז דאס וואָס פֿאר אין ליבע ריידן צו פֿאר ביטן :
O. Nie zakazał nam całe mowy, po cichu możemy z sobą rozmawiać.	ער האָט אונז ניט אין גאנצן דיא רייד פֿאר באָטן, איר קענען שטיל איט אנאנדר ריידן :
R. O czémże więc w szkole rozmawiacie?	פֿון וואָס דען ריידעט איר אין דער טול ?
O. O lekcyach naszych, czy ie umiemy?	פֿון אונזרי לעקציאָנס, אוב איר זיא קענן :

http://rcin.org.pl

R. Nie wiele na tém zależy, choćbyście ich nie umieli opowiadać.	עס איז ניט פֿיל דראָן געלעגן, ווען איהר זאָלט זיא אויך ניט קענן זאָגן :
O. Cóżby po nas było w szkole, gdybyśmy się nie uczyli.	וואָס וואָלט אען אונז דאַרפֿן אין דר שול, אַז איר וואָלטן ניט לערנן :
R. Wszystko z czasem.	אַלס מיט דר ציט :
O. Kto się czego dobrego w młodym wieku nie nauczy, potém trudno.	ווען איינער וואָס גוטס אין דער יוגנט זיך ניט אויס לערינט, דר נאָך איז שוין שווער :
R. To prawda, Bóg wam niech daley pomaga!	דאָס איז וואָר, גאָט זאָל אייך ווייטר העלפֿן :
O. Dziekuiemy za to dobre życzenie.	איר דאַנקען פֿאַר דעם גוטען ווינטש :

Rozmowa dwóch kupców.

איין רייד פֿון צווייא קויפֿלייט (סוחרים) :

E. Mości Panie, dobrze by, abyśmy się w towary opatrzyli.	איין הערר עס וואָר גוט דאָס איך זיך מיט וואַרן, (סחורה) זאָלן פֿר זאָרגן :
D. A to czemu?	און וואָרום דאָס ?
E. Bo iuż Jarmark (S. Dominika) iuż się przybliża.	דען דר יריד (דאָמיניק) איז שוין ניט ווייט :

http://rcin.org.pl

D. Pierwey ia o tém zamyślałem, niż ty.	דראָן האָב איך פריער גידאַכט , אַלס דוא :
E. Wczora i zawczorayszego dnia widziałem, że naszemu sąsiadowi, kilka paków z okrętu windowano.	געסטרן , אונד פאָר געסטריגן טאָג האָב איך גיזעהן אַז מען האָט אונזר נאכבאַרם עטליכי פעק פון שיף ארוים גיווינדוועט :
D. A cóż w nich było?	וואָס איז דען אין זייא גיוועזן ?
E. Słyszałem, że w iednym był Pieprz, w drugim Imber, w trzecim Cukier, w czwartym Szafran, w piątym Muszkatowy kwiat, w szóstym Cynamon, co w innych było, wiedzieć nie mogę, bo się o to nie pytałem.	איך האָב גיזעהן אַז אין איין פאַק איז גיוועזן פעפער , אין אַנדרן אינגבער , אין דריטן צוקער , אין פערטן זאַפראַן , אין פינפטן מוסקאַט בלומן , אין זעקסטן צימערינג : וואָס אין דיא אַנדרי איז גיוועזן , קען איך ניט וויסן דען איך האָב זיך דרויף ניט נאָך גיפרעגט :
E. Miły Boże! iak to każdy stara się o kawał chleba, iak może:	ליבר גאָט ! דאָך וויא איטליכער פאָר לויפט אום וואלט זיין שטיקל ברויט, וויא ער קאָן :
D. Co to za handel?	וויא פיר איז דען דער האַנדל ?
E. Teraznieysze ciężkie czasy nauczaią każdego iak nay-	דיא יעציגע שווערי צייטן לערנן איטליכן , וויא ער זאָל זיך צום בעסטן זיין נעהרונג פר

http://rcin.org.pl

lepiey się o pożywienie starać.

D. Kto służy, nie wie o takich ciężkościach, a Państwo ie tém więcey czuie.

E. Dobrze, że to uważasz.

D. Kto tego nie uważa, ten musi bydź bez mozgu i rozumu

E. Jakiegoż nam Sukna będzie trzeba.

D. Sląskiego ieszcze kilka postawow mamy.

E. A Holenderskiego, iak wiele mamy?

D. Bardzo mało, Angielskie iuż się wszystko przedało.

E. Widzę, że każdy z kupców w towary się opatruie; toć i ia się postaram, abyśmy naszych towarow, różne gatunki do przedania mieli.

זאָרגן

ווער עס דינט דער ווייס ניט פֿון אַזעלכֿי שווערי לייטן , אָבער דיא הערטשאַפֿט פֿילט זייא נאָך מעהר:

גוט ' אַז דו גיטסט דרויף אכֿטונג :

ווער עס גיט דרויף ניט אַכֿטונג , דער מוז זיין אָן געהירן , אונ אָן פֿאַר שטאַנד :

וואָס פֿר טוך (געוואַנד) ווערן מיר בדאַרפֿן :

פֿון שלעזישען זיין נאָך עטליכֿי שטיק פֿאַר האַנדן :

אונ פֿון האָלענדישן וויא פֿיל האָבן מיר ?

זייער ווייניג , ענגלישי טיכֿער זיינן שון אַלי פֿאַר קויפֿט ;

איך זעה , אַז אַלי קויפֿלייט זיך מיט וואַארן פֿאַר זעהן , זאָ מוז איך זיך אויך במיהן אַז מיר זאָלן אין אונזר סחורה אַלי גאַטונגען האָבן צו פֿר קויפֿן :

http://rcin.org.pl

D. A będzie też Aksamit i Adamaszek?	וועט אויך סאַמעט און דאַמאַסק זיין ?
E. Nie będzie. bo takowe towary, należą do bławatnego Kramu.	עס וועט ניט זיין, דען די סחורות גיהערן צו איין זיידן קראַם :
2.	2.
E. Czego W. M. Pani potrzebuiesz?	וואָס בדאַרף דיא גילעדיגע פרוא?
D. Czy to bławatny Kram?	איז דאָס איין זיידן קראַם ?
H. Tak iest.	יוא :
D. Chciałabym dobrego Adamaszku	איך וואָלטע גוטן דאַמאַסק האָבן :
H. Jakiego koloru?	וואָס פר איין קאָליר ?
D. Niebieskiego.	הימל בלאָה :
H. Oto WPani masz według żądania.	דאָ האָבן זיא וויא זיא ווילן :
D. Ten kolor mi się nie podoba.	דיזע קאָליר גיפעלט איר גיט :
H. A iakże się ten W. Pani podoba?	און וויא גיפעלט איר דיזע קאָליר
D. Ten lepszy, cóż kosztuie za łokieć?	דיזע איז בעסר , וואָס זאָל מען פר איין איל געבן ?
H. Nie będę za wiele żądał, day W. Pani ośm złotych.	איך ווער צו פיל ניט פר לאַנגען, נאָר געבען זיא איר אַכט גולדן :
D. A zaż to nie za-	וועט דאָס ניט זיין צו פיל? איך

wiele? nigdym tak drogo nie kupowała,	האָב קיין מאָל אזו טייער'ניט גיקויפט :
H. Cóż tedy WPani raczysz dadź?	און וואָס איז איינן בליבט צו געבן ?
D. Dam Waszeci Krakowską ceną cztéry złote.	איך גיב איהם קראָקעווער מקח פיר גולדן :
H. Co za cena w Krakowie, o tém nie wiem, ale tu tak bydź nie może.	וואָס פאר איין מקח אין קראָקע איז , דאָס וייס איך ניט , אָבער היר קען דאָס ניט זיין :
D. Dam Waszeci pięć złotych.	איך וויל איהם פינף גולדן געבן :
H. I to pieniądze, ale nie wszystkie.	דאָס איז אויך געלט , אָבער ניט אלס :
D. Przyłożę Waszeci sześć groszy.	איך וויל איהם זעקס גראָשן צו לייגן :
H. Za to WMPani nigdzie nie kúpisz.	דאָפיר ווערן זיא ערגינצט ניט קויפן :
D. Słysz Waszeć, dam spełna pieniądze.	הערט איך וויל אייך פאר פול דאָס געלט געבן :
H. Jakże wiele?	וויא פיל ?
D. Sześć złotych.	זעקס גולדן :
H. Nie mogę za to oddać.	איך קען דער פאר ניט לאָזן :
D. Czegoż Waszeć żądasz? nie mogę się tu długo bawić.	און וואָס וואָלט איר האָבן , איך האָב ניט קיין צייט היר זיך לאַנג צו פאר זאמען :
H. Day WMPani sześć	געבן זיא זעקס גולדן מיט פופצעהן

złotych i piętnaście groszy.	גראָשן :
D. Trzy grosze ieszcze przyłożę, a nic więcey.	איך וויל נאָך דרייא גראָשין צו לייגן , און ניט מער :
H. Niechże to tak będzie.	לאָז טון אזו זיין :
D. Odmierz Waszeć dwadzieścia łokci.	מעסט אָפ צוואַנציג איילן :
H. Oto WMPani masz dwadzieścia łokci.	דאָ האָבן זיא צוואַנציג איילן :
D. Jutro da Pan Bóg! zapłacę.	מאָרגן אי״ה וועל איך בצאָהלן :

http://rcin.org.pl

זעקסטער אבטהיילונג

קורצע דער ציילונג פר קינדער :

Dziecko Miłosierne.

Pewne dziecko przechodząc się dnia iednego, zdybało ubogiego chłopca chodzącego na kulach. Dziecko wzruszone tak smutnym widokiem, pytało się: do kogo należysz? Chłopiec mu odpowiedział, że do nikogo nie należy, gdyż rodzice iuż dawno pomarli. Dziecię znowu się go pytało: z czego żyiesz? Chłopiec rzekł, że tylko Bóg iego żywi, miękcząc serca osób miłosiernych które mu iałmużnę daią. Te słowa złączone z nędzną postacią ubogiego chłopca, zmiękczyły serce dziecka, które nie tylko mu zaraz dało tro-

פן איין בארמהארצינגער קינד :

איין אין טאג אלז זיך איין קינד איבר גיגאנגן אביסל שפא-צירן , האט דאס קינד בגעגינט איין ארעמן יונג גיין אויף קוליעס, דס קינד איז גרירט גיווארן אחות דעם טרויאריגן אן בליק , דאס קינד פרעגט אים , וועמן פר גיהער אן , ענטפערט דער יונג דאס ער קיינם ניט אן גיהער וויל זייני עלטרן זיין שון לאנג טויט , פרעגט ווייטר דאס קינד פון וואנען לעבסטו ? זאגט דער יונג אז גאט דער נערט אים דער איט אז ער מאכט ווייך די הערצער פון די בארמהארציגי מענטשן וועלכע אים צדקה געבן , די ווערטר צו זאמען מיט דעם שלעכטן אן גיזיכט (פנים) פון דעם ארעמן יונג , האט אויך דעם קינד ווייך גימאכט דאס הארץ , ניט אזוי וואס ער האט אים

http://rcin.org.pl

chę pieniędzy, ale ieszcze kazało mu z sobą póyśdź do swoich rodziców; u których mu zjednało cotydzień wyznaczoną iałmużnę. Rzadka ta litość w dziecięciu, aż do płaczu przyprowadziła chłopca, i była chwalona, od wszystkich, którzy się o tém dowiedzieli; a dobra matka zaczęła sobie obiecywać, że litościwa dusza iey dziecięcia przyniesie mu nieomylnie stałe szczęście. Uiściły się w następnym czasie żądania i życzenia matki: bo to dziecko gdy dorosło, i nabyło nauk, zostało wyniesione na godność pierwszego Ministra od iednego króla, który umiał cenić i nagradzać zasługę i cnotę.

באַלד גיגעבן אַביסיל געלט , אונ
נאָך האָט עס גיהייסן מיט זיך
גיין אהיים צו זייני עלטרן , ביא
וועלכי עס האָט אויס געמאַכט
אַנע וואָך פֿאַר דעם יונג איין
גווּיסע צדקה , עס איז ניט אָפֿט
פֿאַר אין בַרמהערציג קינד
אונ עס האָט דעם יונג אַזוי וויט
גיבראַכט דאָס ער אווטע ווייִנן :
אויך איז דאָס קינד באַלד גילויבט
גיוואָרן פֿון אַלי דיא וואָס האָבן
זיך דער פֿון דער וואוסט ; דיא
גוטע מוטר האָט אָבר באַלד אָן
גיהויבן צו פֿינן , אַז דאָס קינד
וועט דורך זיין גוט האַרץ אַמאָל
גליקליך ווערן , עס איז אָבר מקוים
גיוואָרן ווייטר דיא בגערונג אונ
דיא ווינטשונג פֿון דער מוטר ,
וואָרום דאָס קינד וויא עס איז אויף
גיוואַקסן אונ האָט זיך גינואן צום
לערנן , איז עס באַלד ערהויבן
גיוואָרן פֿאַר דעם ערשטן מיניס-
טער פֿון איין קיניג דער וואָס
האָט גיקענט שאַצן אונ פֿאַר
גיטיגן פֿאַר דינסט אונ פֿרומקייט :

http://rcin.org.pl

Dzieeię rano wstawaiące.

Pewne dziecię, gdy było pytane od swego nauczyciela, zawsze umiało swoię lekcyą. Dziecię to było oprócz tego zawsze wesołe. Inne dziecię, które z niém razem uczyło się było tém dziwione, i chciało wiedzieć od swoich rodziców tego przyczynę. Rodzice wypytawszy się, dowiedzieli się, że owo dziecię nawykło do wstawania rannego, ubierania się nagłego, i do wczesnego uczenia się swoich lekcyy. Przykład ten wzbudził w drugiém dziecięciu chęć; aby też rano wstawało, i aby resztę dnia wesoło mogło przepędzić; z tey przyczyny prosiło swey matki o radę, iak sobie w tey mierze ma

דיא פריא אויפשטיינדיגע קינדר :

עס איז געוועזן איין קינד או דער לעהרער האט ביים איהם געפרעגט זיין לעקציע האט דאס אימר געקאנט , אויך דעם איז דאס קינד אימער לוסטיג געוועזן : דיא אנדרי קינדר וואס האבן מיט איהם אין איינם געלערנט האבן זיך דרויף געוואונדרט , און האבן געוואלט וויסן פון זייערע עלטרן דיא אורזאך דער פון , דיא עלטרן האבן זיך נאך געפרעגט : און זיין געוואהר געווארן , אז דאס קינד איז געוואוינט פריא אויף צו שטיין , און גיך זיך אן צו טאן , און בלייטן זיך צו נעמן צו לערנן דיא לעקציאן , דער ביישפיהל האט דער וועקט אין דעם אנדרן קינד אויך איין חשק אז עס זאל אויך פריא אויף שטיין , און אויך לוסטיג דיא איבעריגע צייט צו פאר טרייבן : אזוי האט דאס קינד געבעטן זיינע מוטער אום איין עצה , וויא אזוי ער זאל די זאך

http://rcin.org.pl

postąpić, i że mu zawsze z przykrością przychodziło wstawać, gdy ie budzono, matka mu odpowiedziała: iż chcąc rano wstać, potrzeba wcześnie kłaśdź się spać, i że tym sposobem wszystkie trudności przezwycięży. Dziecię nsłuchało rady, szło spać wcześnie, i wstawało na czas oznaczony od rodziców. Czyniło tedy co mu radzono, i tém powiększyło czas wolny do zabawy, gdy uczyniło zadosyć swoim obowiązkom.

Dziecię posłuszne.

Dnia iednego dano iabłko dziecięciu które było ulubione. Nazaiutrz dano mu także drugie, i nawet ieszcze dnia trzeciego. Dziecię tak przyzwyczaio-

מָן פֿמַנגין , ווייל עס קומט מ'ם
מיאמער טווער מָן פֿריח חויף
לו טטיין מַז מען וועקט חים , דיח
מוטר המָט מ'ם גיענטפֿרט מז
מען וויל פֿריח חויף טטיין , דמרף
מען זיך בלייטן לַיגן טומַסן
מַלזו מויף דעם (מוסן) ווענטטו
מלע טוועקייטן מיבר ווינדן
דמָט קינד המָט לו גיהערט די
עלה , עס מיז גיגמנגן בלייטן
סלמַסן , מון עס חיז חויף גיטטמנן
מין דער לייט , וויח דימ עלטרן
המַבן חים מוים גלייכנט , דר מיט
המַט עס זיך פֿמר גרעטערט דימ
גילעגנהייט לום פֿר ווייל , ווייל
עס המַט זיך טון גינוג גיטמַן זיין
טולדיגהייט

איין גיהארזאמעס קינד:

איינעם קינד וומַס מען המַט עס ליב גיהמַט, המַט מען גיגעבן מין מיין טמַג מיין עפיל , מויף ממַרגן המַט מען מים גיגעבן דעם מנדרן , מויף מזו מין דעם דריטן טמַג , דמָט קינד מיז מַבר מַזו גיוומוגט

ne codziennie brać iabłka, żądało ieszcze i czwartego dnia, lecz niechcąc mu dadź iabłka odpowiedziano: Cóśmy dotychczas dla ciebie uczynili, zmierzało do doświadczenia, czylibyś przestawało na tém, co tobie czyniliśmy szczególnie z łaski Dawalibyśmy podobno tobie częściey, lecz że uważasz tę łaskę za powinność, więcey nie dostaniesz iabłek, abyśmy ciebie nauczyli, że to nie od twoiey, ale od naszey woli zawisło. Dziecię przyięło chętnie taką naukę, nie napierało się więcey o iabłka, i tym sposobem stało się godném na potém tego podarunku, który zdawało się, że na zawsze utraciło. A tak nauczyło inne dzieci, iż, aby żyć iak przystoi po-

גיוואָרן צו נעמן אַלי טאָג איין עפּיל, האָט עס שוין אַליין גי־פֿאָדרט אויף דעם פֿירטן טאָג, און מען האָט איהם אָבער ניטס גיוואָלט געבען און מען האָט אים אַזוי גיענטפֿערט: וואָס מיר האָבן ביז אַהער פֿאַר דיר גיטאָן האָבן מיר נאָר גימיינט צו דער גיין אויב דו וועסט צו פֿרידן זיין מיט דער גינאָד וואָס מיר טואָן דיר, מיר העטן דיר דאָך עפֿטערס גיגעבן, נאָר וויל דו זעהסט איין דיא גינאָד פֿאַר איין שולדיקייט, אַזוי וועסטו קיין עפּיל ניט מער קריגן, און אַז מיר זאָלן דיך אָן לערנן, אַז דאָס איז ניט פֿון דיין ווילן, נאָר דאָס הייֵנקט אָן אונזר ווילן: דאָס קינד האָט פֿר ליב אָן גינומן דיא לערנונג, און עס האָט מער ניט גיפֿאָדירט קיין עפּיל, און מיט אַזו איין מיטל איז דאָס קינד זייער צו פֿרידן גיוועזן שפּעטער מיט אַזו איין גישמאַק, דען עס האָט גימיינט אַז עס האָט שוין אויף אימער פֿר לאָרן, און אַזו האָבן זיך אָן גילערנט אויך אַנדרע קינדר, אַז מען וויל לעבן וויא דיא עלטרן פֿר לאַנגען, מוז

http://rcin.org.pl

trzeba koniecznie spuścić się na wolą rodziców i tych którym oni władzę swoię powierzyli.

אזען זיך נאָך פר זאָגן אויך דיא
עלטרן זייער ווילן , און אויך
דעם ווילן פון דיא וואָס האָבן
איבר אונז צו זאָגן :

Dziesięć przykazań Boskich.

1. Jam iest Pan Bóg twóy, którym cię wywiodł z ziemi Egiptskiey, z domu niewoli. Nie będziesz miał Bogow cudzych przedemną.
2. Nie utworzysz sobie bałwanów, ani wszelkiego podobieństwa, iako są na niebie, i na ziemi nizko, i ile ich iest w wodzie, i pod ziemią, kłaniać się im nie będziesz, ani służyć.
3. Nie będziesz brał Imienia Pana Boga

דיא צעהן גיבאָט :

א איך בין דער הער דיין גאָט ,
דר איך דיך ארויס גיפירט האָב
אויס דעם לאַנד עגיפטן (מצרים)
אויס דעם דינסט הויז , דוא
זאָלסט קיין פרעמדע געטער
איבר מיר ניט האָבן :

ב דו זאָלסט דיר ניט מאַכן קיין
אָפּ געטער , אויך קיין גלייכנס
ניט דר צו , וויא עס איז אויבן
אין הימל , און אונטן אויף דער
ערד , אָדר וואָס עס איז אין
וואַסר , פון אונטר דר ערד , דו
זאָלסט זיך צו זיא ניט בוקן און
ניט דינען :

ג דו זאָלסט ניט נעמן דעם נאָמען
פון דיין הער גאָט אומזונסט ,

http://rcin.org.pl

twego nadaremno, którzy albowiem Imienia Jego nadaremnie wzywaią, nie uydą bez kary.

4. Pamiętay dzień Sobotny, święcić.

5. Czciy Oyca twego i Matkę twoię, a dobrze tobie będzie, i długo będziesz żył na ziemi, którą ci dał Pan Bóg do mieszkania.

6. Nie zabiiay.

7. Nie cudzołóż.

8. Nie kradniy.

9. Nie świadcz fałszywie przeciw bliźniemu twemu.

10. Nie pragniy domu bliźniego twego, nie pożąday żony bliźniego twego, ani dóbr iego, ani sługi iego, ani służebnicy iego, ani wołu iego, ani osła iego, ani żadney rzeczy, które są bliźniego twego.

דען די וועלכי עס רופן אָן זיין נאָמן אומזונסט , די ווערן ניט אַנטגיין אָן שטראָף :

ד גידענק דעם טאָג פון שבת לו הייליגן :

ה דו זאָלסט דיין פאָטער און דיין מוטר עהרן , דר פר וועט דיר גוט זיין , און וועסט לאַנג לעבן אויף דר ערד , וועלכי דיר דר הער גאָט האָט גיגעבן לום וואוינען :

ו דו זאָלסט ניט טויט שלאָגן ,

ז דו זאָלסט ניט (זנות) טרייבן ,

ח דו זאָלסט ניט שטעלן :

ט דו זאָלסט ניט פאַלש זייגן (עדות זאָגן אַנטקעגן דיין חבר) :

י עס זאָל דיך ניט גילוסטן דיין חבירס הויז, לאָז דיך ניט גלוסטן דיין חבר זיין ווייב , אויך ניט זיין פר מעגן , אויך ניט זיין דינסטן , אויך ניט זייני דינסט מיידן , אויך ניט זייני אָקסן , אויך ניט זייני אייזלן , און ניט קיין זאַך וואָס עס גיהער אָן דיין חבר :

http://rcin.org.pl

זיבענטר אבטהיילונג

Zdanie moralne.

1, Religiia iest pierwszą rzeczą, którą ma mieć w myśli prawy człowiek.

2, Cnota iest szczęściem prawem, ten szczęśliwy u mnie, kto pełniąc obowiązki włożone na niego, kontent ze stanu swego, rad przestaie na tém czy grubym odzian worem, czy miękkim bławatem.

3, Dzieci moie, cnota iedna, życie wam szczęśliwe zjedna.

4, Zli ludzie zawsze są nieszczęśliwymi.

5, Kto chce zupełnie bydź uszczęśliwionym, więcey poczciwym ma bydź niż uczonym.

שטראף רייר :

א דיא (תאוה) איז דיא ערסטע זאך, וועלכי עס דארף האבן אין גידאנקן איין רעכט פערטיגר מענש :

ב דיא ישרנות איז דער רעכטער גליק, דער איז ביא מיר גליקליך, וואס טוט זיין שולדיגהייט דאס אן אים בלאנגן איז, ער איז צו פרידן פון זיין שטאנד, זיין פרייד בשטייט אויך דר ביא, אוב ער גראב וויא איין זאק בקלייד איז, אדר אין ווייכן זיידן לייג :

ג אייכע קינדר דיא (ישרנות) קען אייך אייער לעבן גליקליך מאכן :

ד בייזע מענשן זיין אימר אום גליקליך :

ה ווער עס וויל זיין רעכט גליקליך, דארף ער זייא מער ערליכער וויא געלערנט :

http://rcin.org.pl

6, Bóg sprawiedliwego i bezbożnego będzie sądził.

7, Ani złodzieie, ani łakomcy, ani piianicy, ani złorzeczący, ani zdziercy, królestwa bożego nie odziedziczą.

8, Lata bezbożnych będą skrócone.

9, Piiaństwo iest rzeczą sprośną, zelżywą; nie tylko piiaka trzezwy, ale i zwierzę zawstydza.

10, Kłamstwa niepopełniay, nawet ani żartem.

11, Nic bardziey nie upadla, nad kłamstwo: kto ma ten nałog, na zawsze, choćby się i poprawił, wiarę traci.

12, Jeżeli cię gniew uwiedzie, zastanów się i zważ, czy iest słuszny. Jeżeli nie iest, po co się gniewać? Jeżeli iest, wspania-

ו גאָט װעט דעם גירעכטיגן פֿון דעם שאַלקהאַפֿטיגן (רשע) ריכטן :

ז קייני גנבים , קייני בגערר קייני זויפֿער , קייני שעלטער , קייני רויבער , דיא אלי װעלן גאָטס קיניגרייך ניט ארבן :

ח דיא יאָהרן פֿון די רשעים װעלן זיין פֿר קירצט :

ט זויפֿען איז איין אימוסי זאַך און איין ערגליכי זאַך , ניט אזו דער ניכטערר טוט פֿר שעמן דעם (שיכור) אפֿילו די חיות אויך :

י קיין ליגן זאָלסטו ניט זאָגן אפֿילו אין געלעכטר אויך ניט :

יא קיין זאַך אמכט ניט אזו שפּל װיא ליגן , װער עס האָט די געוואונהייט , אפֿילו װען ער זאָל טון תשובה מאת זאָגן , גלייבט מען אים אויך ניט :

יב אז דו װעסט אריין קומן אין (כעס) זאָלסטו זיך איין האַלטן , און אייטב זין , אויב עס איז רעכט איז דש ניט רעכט , נאָך װאָס זאָל מען זיך בייזערן , איז דש יוא רעכט ? זאָלסטו בעסר אוהל זיין

ley przebaczać, niż zemścić się.

13, Prawdziwa wielkość, ludzką i skromną jest.

14, Pochlebca wzgardy godzien. Kto się podłego tego rodzaiu ludzi nie strzeże, źle o sobie tuszyć każe. Pochlebstwem zysk zawsze włada: nie day im nic, póydą od ciebie, i znaydą takiego, kto im da, bo głupich pełno.

15, Jeżeli mówić masz, mów tak, abyś nie żałował, żeś usta otworzył.

16, Jeżeli Urzędu dostąpisz, im wyżey usiędziesz: tym bardziey się zniżay w oczach twoich, a w ten-czas się staniesz godnym urzędu i stopnia twoiego.

17, O urzędy i stopnie wysokie nie za-

מיידר זיך נוקם צו זיין :

יג דיא רעכטי גרויסקייט פון מענשן איז , אז ער איז מענשליך און שטיל :

יד איין (חונף) איז ווערט אז ער זאל זיין פר אַכט , און ווער עס היט זיך ניט פון אַזעלכי גמיינע מענשן , זאל זיך ריכטן אז עס וועט אים גיין שלעכט , דען דר גווין (ריוח) טמפט אימר איבר דר (חניפה) , דרום זאלסט זיא אַבר ניכטס געבן , וועלן זיא אַוועק גיין פון דיר , און וועלן געפינען אזעלכן , ווער עס וועט זיא געבן , דען נאַרן זיינן פיל דא :

טו אויב דו האסט צו רעדן , רייד אזו , דאַס דו זאלסט ניט בדויערן וואָס דוא האָסט דיין מויל געעפינט :

טז אויב דו וועסט גרייכן צו זיין איין עמטר , וואס דוא וועסט זיך העכר זעלן , אזוו זאלסטו זיך פיל מעהר אין דייני אויגן ערנידעריגן , און דענט אַזוי ווערסטו ווירדיג זיין צו דיין מעלה און דיין (התמנות) :

יז זאלסט זיך ניט באמיהן צו גרייכן איין הויכן שטאנד , און (התנשאות) , און אויב דוא ווילסט

biegay: a maszli to czynic, sam się wprzód osądz, żebys zaufania cudzego nie zawiódł, i siebie na wstyd nie podał. Dobra iest rzecz kraiowi służyć, ale dobrze służyć potrzeba.

18, Strzeż się mieszać w cudze sprawy, bo sobie rzadko, a prawie nigdy drugim nie dogodzisz.

19, Złoto nasycić nie może i owszem pragnienie zwiększa; po cóż to gromadzić, czego nigdy dosyć mieć nie można?

20, Strzeż się długów; mól raz rozplemiony wszystko pożrze. Masz dogodzić, day raczey, niż pożyczay; oddania potrzeba, przyiaźń ziębi.

21, Szczęśliwy ten, który na szali rostropności, przychód z wydatkiem mierzy.

דמָט טמָן , זמָלסטו לו סמַר זיך בדיינקן , מַז דו זמָלסט ניט פַר פירן די פַר טרויחונג פון מַנדרי , חון זיך זמָלסטו קיין טמַנד ניט גורם זיין : עס חיז חיין לויב ווירדיגע זמַך דען למַנד לו דינן , מָבר מען אוז גוט דינן :

יח זמָלסט זיך היטן חריין לו מיסן חין פַרעמדע חינטערעסן . דען זיך וועטסו זעלטן קענען גינוג טמָן · חון (כמעט) קיין אמָל דעם מַנדרן :

יט דמָט גמָלד קען ניט זעטיגן · חון מַדרבה עס וויל זיך מיער מער · לו וומָס זמָל מען דמָט זמַמלן . וומָס מען קמָן קיין אמָל גינוג ניט המָבן :

כ היט זיך פון חובות . דער מילב וומָס המָט זיך טון חיין אמָל פַר מערט · וועט מַלס מויף פרעסן ווילסטו גינוג טמָן . זמָלסטו בעסיר שיינקן ווימ לייען . דימ טוודיגקייט פון מָב לו געבן מַכט קמַלט דימ פריינד שמַפט :

כא גליקליך חיז דער וועלכר וועגט חויסן גיוויכט דימ פרשטמַנדיקייט · דעם חיינברענגונג . מיט דעם חויס ברענגונג :

22, Miey się na ostróżności, nikt cię nie oszuka.

23, Według mnie, ten naylepszy, co się naymniey chwali.

24, nie sądź o niczém, nim w przód rzecz poznasz dowodnie.

25, W każdym stanie i czasie dobra ostróżność, bo iest skutkiem rostropności.

26, Otwartość zbyteczna nie iest chwalebną: w oboiętnych rzeczach może uchodzić, ale w ważnych strzedz się iey potrzeba.

27, Naylepszy byłby sposób dochowania sekretu, nikomu go nie powierzać: są iednak okoliczności, iż się bez tego obeyśdź nie można, a na ówczas dobrze się nad tém trzeba zastanowić, kogo

כב זאָלסט זיך גוט היטן · וועט דיך קיינר ניט בעטריגן :

כג נאָך מיין מיינונג . איז דער דר בעסטר . ווער עס לויבט זיך אַליין נאָך ווייניגסטן ;

כד דו זאָלסט קיין זאַך ניט חוסר זיין · ביז וואַן דו זאָלסט דיא זאַך אלם גוויטין ערקענן :

כה אין איטליכי שטאַנד און לייט איז גוט די פאָרזיכטיקייט דען דאַס איז דער (תכלית) פון פאָר שטאַנד :

כו דאַס אָפינבאַרקייט איבערן מאָס . איז ניט לויב ווירדיג . און ניט גוויסי זאַכן קען עס אָן גיין . אָבער אין וויכטיגע זאַכן מוז מען זיך דער פאָר היטן :

כז דער בעספער (אופן) איז איין סוד צו בהאַלטן . אַז מען זאָל אים קיינם ניט פאָר טרויאַן . עס טרעפט זיך אָבער אַזו איין אומ־שטאַנד אַז מען קאָן זיך אָן דעם ניט בגיין . און דענס מאָל מוז מען זיך גוט איטב זיין

ku takowemu powierzeniu obrać.

28, Dowierzanie zbyteczne, i przeciwnym sposobem niedowierzanie, równą szkodę przynoszą: nie trzeba wierzyć ślepo, i iśdź zą lada radą, siebie się sąmego nieporadziwszy; w ciemnościach dobrze iśdź przy cudzém świetle, bezpieczniey zawsze mieć swoie na pogotowiu.

29. Blask bogactw, wzrok słaby oślepia: nie day się nim uwodzić.

30, Jle możności o nic nie proś, a raczey pracuy, abyś miał swoie. A gdy cię do tego stanu, mimo usilność twoię, nieszczęście przywiedzie, umiey odbierać dobrodzieystwo uczuciem, ale bez podłości, a odday wetóynasób, skoro sie

געוואוטן ווען זאָל דער צו אויס קלייבן צו פֿאַר טרויאן :

כח איין איבר אויסיגע פֿר טרויאונג · אָדר איבר אויסיגע אום פֿר טרויאונג · ברענגן איין גלייכֿן שאָדן : ווען דאַרף בלינד ניט גלויבן און ניט נאָך פֿאָלגן איין שלעכטי ראָט (עצה) איי ווען טוט צו פֿאַר אליין זיך באַראָטן : אין דיא פֿינסטערנים איז גוט צו גיין באַיי איין פֿרעמדן פֿייאר · אָבר עס איז זיכרר תמיד צו האָבן באַיי דער האַנד זיין אייגני :

כט דער שיין פֿון רייכקייט פֿר בלענדט איין שוואַכן גזיכם · לאָז זיך דייני איט דעם ניט אָן שטעקן :

ל וויא פֿיל די מעגליכקייט איז · זאָלסטו אום ניטס ניט בעטן · אָבר זאָלסטו אַרבייטן און צו האָבן אייגני · און ווען נאָך דיין גרויס באַמיהונג וועט דיך דיין אומגליק צו דעם שטאַנד ברענגן · קען עמפֿאַנגען דיא גינעדיקייט מיט ערפֿיהלונג פֿון דעם האַרץ · און אָן טעלב־טיקייט · און גיב אָב כפֿל . נאָך ווען דו אעספ צו דעם שטאַנד

na **oddanie** zdobędziesz.

31, Na tém szczęście życia zawisło, aby być w pokoiu, i przestawać na swoiém ; ten który nas na tym świecie osadził, wie lepiey, niż my, czego nam potrzeba.

32, Kogo na wyższym stopniu szczęście posadziło, temu więcey frasunków i trosk przyczyniło.

33, Dobrze czyni, kto zawsze z dobrymi obcuie, i naylepszego mieysce nie prawe zepsuie.

34, Umiey być przyiacielem, znaydziesz przyiaciela.

35, Stan mierny i ubogi, bywa nayczęściey gniazdem i kolebką, wielkich lub znakomitych ludzi.

36, Miey na wszystkich biédnych oko miłosierne,

גרייכן :

לא אויף דעם הענקט דער גליק פון לעבן · דאָס מען זאָל זיין אין פרידין , און מען זאָל זיך לאָזן בנוגן מיט דאָס זייני . דער וועלכר האָט אונז אויף דיא וועלט בזעצט ווייס בעסר וויא איר · וואָס אונז ברערפטיג איז :

לב ווען דער גליק האָט געזעצט אויף איין הויכן שטאַנד · דעם האָט ער אַבער בקימערונג און זאָרג צו געגעבן · :

לג דער טוהט גוט · ווער עס גייט שטענדיג אום מיט גוטי . און ווען ער זיך געפינט אין איין שלעכט אָרט · קען דער בעסטר פר דאָרבן ווערן :

לד קען זיין איין פריינד · ווערטו געפינן פריינד :

לה איין אָרעמר און מיטע- לער שטאַנד · איז דאָס (רוב) איין נעסט און איין אָנפאַנג פון דיא גרויסע און בעריהמטע לייט :

לו זאָלסט האָבן אויף אַל- לע אַרמע איין דערבאַרמיגע אויג :

http://rcin.org.pl

37, Udzielay maiątku potrzebnym, szafarzami iesteśmy tego, co nam Bóg użyczył.

לז זאָלסט מיינטיילן פֿון דיין פֿאַר מעגן · צו דיא נויט בדערפֿ- טיגי · מיר זענן הויז האַלטר איבר דעם · וואָס גאָט האָט אונז גי- טרויעט :

38, Dobrze czyniąc innym, sobie łaskę wyświadczysz: milsze iest czucie prawemu sercu, gdy daie, niż gdy bierze.

לח צו מען טוט גוטס פֿאַר אַנדרי · ער לייגט מען זיך אויך גינאָר · עס איז פֿיל ליברטס פֿאַר איין רעכֿט האַרץ · צו געבן · וויא צו נעמן :

39, Nigdy tak nędznymi nie iesteśmy, żebyśmy w czémkolwiek bliźniego naszego poratować nie mogli.

לט קיין מאָל זיינן מיר ניט אַזו עלענד ' דאָס מיר זאָלן אונזר (חבר) ניט קענן עטוואָס פֿאַר העלפֿין :

40, Ludziom dobroczynnym, stokrotnie Bóg powraca to, co czynią innym.

מ גאָט בלאַהנט דיא גוטי לייט הונדרט מאָל · וואָס זיא טוען פֿאַר אַנדרי :

41, Temu, co cię prosi, day: a od tego, co chce u ciebie pożyczyć, nieodwracay się.

מא דעם דאַריגן וואָס בעט דיך · גיב · און פֿון דעם וואָס וויל פֿון דיר לייען · זאָלסטו זיך ניט אָב קערן :

24, Wszystko, cobyście chcieli, aby wam ludzie czynili, tak i wy czyncie im.

מב אַלט וואָס מיר וואָלט- מען אַז מענטשן זאָלן אייך טאָן · זאָלט איר זיא טאָן :

43, Nie dosyć iest dadź, umiey dobrze

מג עס איז ניט גינוג צו געבן קען גיטיג געבן · און ווען דומ-

dawać: a dasz dobrze, gdy z rostropnością, dobrodzieystwy szafować będziesz: uczynisz zaś to, daiąc w czas i miarę tym, którzy prawdziwie są potrzebnymi.

44, W obietnicach nie trzeba bydź skorym, słowo rzeczone niewraca się, a niedotrzymane zawstydza.

45, Można dar przyiąć od przyiaciela: przyiąwszy, nie dosyć o wdzięczności myślec, trzeba ią spełnić.

46, Poznay siebie samego.

47, Naypierwszy rozum, swoię głupstwa poznać i poprawiać.

48, Nad sławę, niema człowiek chlubnieyszey zalety.

49, Czytanie xiąg dobrych, pokarmem iest duszy

וועסט גוט געבן , וועסטו איט
פאר שטאנדיקייט דיין גינאדן
ערלייגן , דו וועסט דאש טאן אז
דו וועסט געבן אין דער לייט ,
און איטן אאס צו די דאזיגי וועלכי
זיין ווירקליך בדערפטיג :

מד אין פאר שפראכונגין
(הבטחה) ' טאר מען ניט זיין
איבר איילג , דען איין וואָרט
וואס מען האט איין אאל גיגעבן
קערט זיך ניט ווידר אום צו ריק ,
אונ איין ניט דער האלטניט וואָרט
ווערט פר שעמט :

מה מען קען מקבל זיין איין
מתנה פון איין פריינד , און אז
מען איז טון מקבל , איז ניט גינוג
דענקן אום בדאנקונג , אבר מען
מוז איס אויך ערפילן :

מו דו זאלסט זיך אליין דער
קענן :

מז דער ערשטר שכל איז ,
מען זאל אייגיני נארישקייט דער
קענן , און פאריכטן :

מח איבר איין שם טוב ,
האט קיין מענטש קיין בעסרי
צויבינג :

מט די לעזונג פון גוטי ביכר ,
איז איין ערנעהרונג פאר דער
נשמה :

50, Nauki są to słodkie owoce, zbierać się niedaiące bez pracy i znoiu.

נ דיא לערנונג זיינן זיסע פרוכט, וועלכי גיבן זיך אנדרש ניט קלייבן, אַלס מיט אַרבייט און טוויס :

51, Wdzięczność rzadki przymiot na świecie: niedziwuy się, że ci się kto nie wypłaci, raczey temu, iż czułego znaydziesz.

נא דיא דאַנקבאַרקייט, איז איין זעלטענע אייגינשאַפט אויף דער וועלט, דוא זאָלסט זיך ניט וואונדרן, אז דיר וועט זיך ווער ניט אוים לאָזן פר איין טובה, לו דעם אויך, וועסטו גפינן זעלטן איין זעלכן וועלכר זאָל פילן וואָס דו אים גיטאָן האָסט :

52, W każdey rzeczy, i miarę i porządek zachować powinniśmy.

נב איין יעדר זאַך, אונז מיר בהאַלטן איין אָרדנונג (סדר) און איין מאָס :

53, Nauka matkę iest wszelkiey pociechy, ale płodem cierpliwości i pracy jest szacowna, ale niełatwa: w doskonałym zaś stopniu tak rzadka, iż im bardziey ią poznasz, tym więcey czuć będziesz, iak wiele ci ieszcze nie dostaie.

נג די לעהרנונג איז איין מוטר פון אלי טרייסט, און איין פרוכט פון גידולד און ארבייט, זיא איז גיטשאַלט אבר ניט גרינג, און איין פאָלקומאליכן גראַד איז זיא אזו זעלטן, דאַס וואָס מער דו וועסט אהר דער קענן, אזו מער וועסטו ס ין, וויא פיל עס פעהלט דיר נאָך :

54. Kochay się w nauce, bo ta się w każdym czasie przyda, a nigdy nie odstąpi.

נד ליב זיך אין לערנן, דען זיא וועט דיר צו נוץ קומן אין יעדר צייט, און וועט פון דיר קיין מאָל ניט אָפּ טרעטן :

http://rcin.org.pl

55, I w naukach i w każdey porze życia bez pracy i cierpliwości, nic się stać niemoże, bez bicia skrzydłami, ptak niepodleci.

56, Patrz w zwierciadło, a ieśli piękną twarz się zdaie, strzeż się, by niezczerniły iey złe obyczaie. A ieżeliś z niekształtną twarzą się urodził, staray się byś rozumem krzywdę tę nagrodził.

57, Leniwa młodość, robi na starość żebrakiem.

58, Moie dzieci kochane, bądźcie posłuszne waszym rodzicom i nauczycielom, uczcie się z pilnością czego tylko nauczyć się iesteście zdatne, bóycie się B o g a, i strzeżcie się.... Oy! strzeżcie się próżnowania, bo to iest matką wszystkich występków.

נה אין לערנונג און אין יעדר צייט דאַס לעבן , אָן ארבייט און אָן גידולד , קאָן גאָר ניט ווערן , ווען דר פויגל וועט ניט ארבייטן מיט דיא פליגל , וועט ער אויך ניט קענן אונטר פליהן :

נו זעה אין שפיגל , און ווען עס דוכט דיר דאַס דער געשטאַלט איז שין , היט זיך זיא זאָל ניט פאַר שוואַרצט ווערן דורך איהר שלעכטי מדות , און ווען דו ביסט מיט איין אונזויבערן געשטאַלט גיבאָהרן , זאָלסטו זיך באמיהן מיט דען שכל דעם קירן צו בווייגן :

נז די פוילקייט אין דר יוגינט מאַכט איין בעטלער אויף דער עלטיר :

נח מיינע ליבע קינדער , האָרכט אייער עלטערן און לערנר , לערנט זיך מיט פלייסיגקייט : צו וואָס איהר זייט נאָך טויגליך אויס צו לערנען , פאָרכט זיך פר גאָט , און היט זיך , פון בטלות (עצלות) דען דאָס איז דיא מוטר פון אַלי איבער טרעטונג (עבירות) :

http://rcin.org.pl

ניטיגע פולישי ווערטער פר טייטשט :

A

A, אָן
Aby, דאָמט
Albo, אָדר
Ale, אָבר
Alkierz, קאַמער
Ani, אויך ניט
Anioł, ענגיל
Arkusz, בויגן
Arsenał, צייג הויז
Assekuracya, פֿאַר זיכערונג
Aż, ביז

B.

Bać, פֿירכטן
Baczyć, אַכטונג געבן
Balamut, איין מונגלייכר מענש
Bałwan, איין קָם נאָט
Bankiet, איין גַאַסט מאָהל צייט
Bardzo, זייער
Bawić, זאַמען
Beśpieczny, זיכר
Beśpieczeństwo, זיכרהייט
Bez, אָהן
Bez wątpienia, אָהן ספֿק
Biegun, איין פֿרונק לויפֿר
Bieżę, איך לויף
Biorę, איך נעם
Blisko, נאָהענט
Bo, דען
Bojaźń, דיא פֿאָרכט
Bok, איין זייט
Ból, דער שמערץ
Bydło, דאָס פֿיך
Bywać, אָפֿט זיין

C.

Cały, גאַנץ
Cera, דיא פֿאַרב אין פנים
Cerograf, איין האַנד שריפֿט
Chleb, ברויט
Chociaż, ווען שוין
Chodzić, אויף גיין
Chronić, בהאַלטין
Chudy, מאָגער
Chwila, איין ווייל
Chwytać, פֿאַנגען
Ciasny, ענג
Cichy, שטיל
Ciemny, פֿינסטער
Cień, שאָטן
Cieńki, דין
Cierpliwy, געדולדיג
Co, וואָס
Cud, וואונדר
Cudzy, פֿרעמד
Czemu, וואָרום
Czerpać, שעפּין
Czerstwy, פֿריש
Część, איין טייל
Cześć, עהרע (כבוד)
Czoło, שטערין
Czuć, פֿילן
Czyli, אויב
Czytać, לעזין

D.

Dać, געבין
Daleko, ווייט
Dar, איין געשאַנק
Darmo, אום זונסט
Dawić, ווערגין
Dawno, שוין לַאנג
Dech, אָטים
Dla, פֿאַר
Dług, שולד
Do, צו

http://rcin.org.pl

Doić, מעלקן
Dokąd, וואו אהין
Dopiero, אילוכר
Dość אדר dosyć, גינוג
Dotąd, ביז ווייט
Dowcip, קלוגהייט, פֿאר שטאנר
Drwa אדר drew, דאס האלץ
Dziw, איין וואונדערליכי זאך
Dziwny, וואונדערליך

E.

Echo, איין ווידר קול
Edykt, איין בפֿעהל

F.

Fest, איין פֿייער טאג
Fraszka, ניט ווערטיגי זאך
Fuzya, איין ביקס

G.

Gadać, רעדן
Gałąź, איין צווייג
Ganić, שענדין
Garnąć, צו זיך שארן
Garść, איין האנד פֿול
Gay, איין לוסט וואלד
Gdy, ווייל, ווען
Gdzie, וואו
Gęsto, גדיכט
Gładko, גלאט
Głęboko, טיף
Glina, ליים
Głód, הונגר
Głos, שטים
Gnoy, מיסט
Godny, ווערט
Goić, היילן
Gorący, הייס
Gorszy, ערגר
Gorzki, ביטער
Gość, גאסט
Goźdź, איין נאגל
Grad, דער האגל
Groch, ארבעס
Grzech, זינד
Grzmot, איין דונער

H.

Hańba, שאנד
Hardy, הויכמוטיג

I.

I, אונד
Imać, פֿאנגן
Imie, איין נאמן
Inaczey, אנדערשט
Inszy, אנדערי
Iść, גיין
Izba, דיא שטוב

J.

Ja, איך
Już, שוין
Jad, גיפֿט
Jadł, גיגעסן
Jabłoń, איין עפיל בוים
Jak, וויא
Jarzmo, איין יאך
Jaskinia, איין היל
Jasny, העל, ליכטיג
Jawnie, עפֿענטליך
Jeczmień, גערשטן
Jedność, איינינקייט
Jeść, עסן
Jeszcze, נאך
Język, דיא צונג

K.

Kadzić, רייכערן
Kara, דיא שטראף
Każdy, איטליכער
Kazać, הייסן
Kichać, ניסן
Kiwać, ווינקן
Kłamać, לייקענען
Klątwa, פֿלוך
Klęczeć, קניען
Klękać, פֿאלן אויף דיא קניען
Kłos, דיא זאנג
Klucz, איין שליסל
Kołyske, איין וויג
Kołysać, וויגן
Kończyć, ענדיגן
Kość, ביין
Kra, אייז
Kraiać, שניידן
Kręcić, דרייען
Krótki, קורץ
Kryć, באהאלטן
Krzesło, איין שטול
Krzyczeć, שרייען
Krzyk, גישרייא
Krzywy, קרום
Kto, ווער
Który, וועלכר
Kuć, שמידן
Kwitnąć, בליהן

L.

Lament. גרוס קלאגן
Las, איין וואלד
Latać, פֿליען

http://rcin.org.pl

Lecz, אבר
Ledwie, קוים
Lepiey אדר lepszy, בעסער
Lepić, קלעבן
Leżyć, ליגן
Litość, דערבארמונג
Lizać, לעקן
Lżyć, שימפן, זידלען

Ł

Łacno, לייכט, גרינג
Łagodny, אנגינעהם
Łaiać, שילטן
Łaknący, הונגעריג
Łakomy, באגערער
Łańcuch, דיא קייט
Łaskawy, גנעדיג
Łazić, קריכן
Łzy, טרערין
Łgać, ליגען

M.

Macać, פיהלן
Mądry, קלוג
Maiętny, רייך
Mak, מאהן
Mąka, מעהל
Mały, קליין
Marny, (הבל) אייטיל
Martwy, מיין טויטער
Mazać, בשמירן
Mdleć, פאלן אין אוממאכט (חלשות)
Mleć, מאהלן
Miłość, ליבע
Miłosierny, בארמהערציג
Miłośnik, איין ליבהאבער

Mimo, פאר בייא
Mizerny, אריים, עלענד
Młocić, דרעשין
Mniemać, מיינן
Mniey, ווייניגער
Mroz, פראסט
Myć, וואשין

N.

Na, אויף
Nabity, פול אן גיטשטאפט
Nabrzmiały, אויף גי-שוואלן
Nachylać, בייגן
Naczczo, ניכטערן
Nad, איבר
Nadzieia, דיא האפנונג
Nagabać, רייצן
Nakrywać, בדעקין
Nałog, גיוואהנהייט
Naostatek, צום לעצט
Narządzać, צו רעכט מאכן
Natchnąć, אן בלאזן
Nauka, לערהע, ווישענשאפט
Naygorzey, צום ערגסטן
Naylepiey, צום בעסטן
Naymniey, צום ווייניגסטן
Naywięcey, צום מערסטן
Nic, ניט
Nić, פאדים
Nie, ניין
Niebo, הימל
Niebo-rak, איין עלענד מענש
Niedbały, נאך לעסיג, פויל
Niepewnie, ניט געוויס
Niepospolity, ניט געמיין
Nieprzyiaciel, פיינד
Nigdy, ניט מער

Nigdzie, נירגנדס
Nikt, קיינר
Nosić, טראגן

O.

Oba, ביידע
Obalać, אום ווארפן
Obciążać, בשווערן
Obcy, פרעמד
Obfity, איבר פליסיג
Obiąć, ארום נעמן
Obietnica, דיא צו זאג
Obity, בשלאגן
Oblepiać, פר קלעבן
Oblewać, בגיסן
Oblicza, דאס אנגזיכט
Obmawiać, ברעדן
Obuwie, שוך ווערק
Obowiązany, פר בונדן
Obrastać, בוואקסן
Obrona, שוטץ
Obrywa, אפ פליקן
Obrzezać, בשניידן
Obstalować, בשטעלן
Obuwać, שיך אדר שטיבל אן טאן
Obwiązać, ארום בינדן
Obwiiać, ארום וויקלן
Obwołać, אויס רופן
Obwozić, ארום פירן
Ochędóstwo, רייניגקייט
Ochłodzić, אפ קיהלן
Oczekiwać, ווארטן
Odtąd, פון איצונד
Obierać, אפ נעמן
Odbyt, אפ גאנג
Odciąć, אפ האקן
Odciągać, אפ ציהן
Oddzielać, אפ טיילן
Oddzierzać, אפ רייסן

http://rcin.org.pl

Odegnać, פֿר טרייבן
Oderznąć, אָפּ שניידן
Odesłać, אָפּ שיקן
Odkładać, אָװעק לייגן
Odlać, אָפּ גיסן
Odmienać, אָפּ בייטן
Odnieść, אָפּ טראָגן
Odpędzać, אָװעק טרייבן
Odrabiać, אָפּ אַרבייטן
Ogorzały, פֿר ברענט פֿון דר זון
Okno, פֿענסטער
Oko, דש אויג
Oliwa, בוים אײל
Ołów, בלייא
Oprócz, אָן
Osobno, באזונדר
Ostro, שאַרף
Owies האָבר owsa, האָבר

P.

Pachnąć, שמעקין
Padać, פֿאַלן
Palec, פֿינגער
Pasierzb. איין שטיף זון
Paznogieć, איין נאָגיל פֿון פינגר
Pchać, שטויסן
Pewność, געװיסהייט
Piana, שוים
Pieczyste, געבראָטנס
Piędź, איין שפאַן
Piega, װאַסר שפּרענקליך
Piękny, שיין
Pięść, די פֿויסט
Pilny, פֿלייסיג
Płakać, װיינן
Płynąć, שווימן
Początek, דער אָנפֿאַנג
Podarunek, איין געשאַנק

Podły, זום ערגסטן
Podobać, גיפֿעלין
Podobno, פֿיליכט
Pogardzać, פֿאַר אַכטן
Połykać, איין שלינגן
Pomoc, די הילף
Potykać, בגעגנן
Późno, שפעט
Prog, די שװעל
Przed, פֿאָר
Przedać, פֿאַר קױפֿן
Prząść, שפּינן
Przy, ביי
Przyrzucać, צו װאַרפֿן
Przenica, װייץ
Pytać, פֿרעגן

R.

Rąbać, האַקין
Radość, פֿרייד
Radzić, ראָטין
Raz, איין מאָל
Rdza, דער ראָסט
Ręczyć, (ערוב) גוט זיין זיין
Robak, איין װאָרים
Równość, גלייכהייט
Rozdzielać, פֿון אַנדער טיילן
Rozłączyć, אָפּ טיילן
Rozlewać, פֿאַר גיסן
Rozmnażać, פֿאַר מערן
Rozrzucać, פֿון אַנדער װאַרפֿן
Rozwijać, אויס װיקלן
Rychło, גישווינד
Rzecz, איין זאַך
[illegible]elny, דייטליך

S.

Sąsiad, איין שכן

Schody, טרעפּ
Sciągnąć, צו זאַמען ציען
Sciana די װאַנט
Scierać, אָפּ װישן
Scięty, אָפּ געהאַקט
Scinać, אָפּ האַקן
Scisło, ענג
Serce, דש האַרץ
Siedzieć, זיצן
Sikać, שפּריצן
Skrobać, שאַבן
Skrócić, אָפּ קירצן
Smierć, דר טויט
Soczowica, לינזן
Spóyrzeć, אַריין זעהן
Stać, שטיין
Strawić, פֿר דייען
Stryy, דר פֿעטר
Swieży, פֿריש
Szkoda, דר שאָדן
Szyia די האַלז

T.

Ta, דיא
Taić, באַהאַלטן
Tak, יאָ
Także, אויך
Tęcza, רעגן בויגן
Tęgi, שטאַרק
Teraz, איצונד
Tłuc, שטויסן
Tłusty, פֿעט
To, דאָס
Toczyć, צאַפּין
Tonąć, פֿר טרונקן
Topić, שמעלצין
Trafiać, טרעפֿין
Trawa, דש גראָז
Trawić, פֿר דייען
Trzeć, רייבן

Trudny, שווערינ
Trwaly, דויערהאפט
Trwoga, שרעקן אנגסט
Trzezwy, ניכטר
Trzos, בייא גארטיל
Twardy, הארט
Twóy, דיין
Tył, דש היכטר טייל
Tylko, נאר

U

U, באיי
Ubić, צום טויט שלאגן
Ubogi, אריק
Ucho, דאש אוהר
Uchylać, בייגן
Uciekać, אנטלויפן
Ukrzywdzić, אומרעכט טאן
Ul, דער בינשטאק
Umacniać, שטארקער מאכן
Umarł, גישטארבן
Umiejętność, ווישנשאפט פאר שטאנד
Umieć, קענן
Umowa, איין אפ רייד
Urągać, אויש שפעטן, אויש לאכן
Usta, דער מויל
Uzda, איין צויק

W.

W, אין
Wszerz, אין דער בדייט
Wzdłuż, אין דער לייגג
Wąchać, שמעקן
Wada, איין פעלר
Wadzić, קריגן ; לאנקי
Walić, אנידר ווארפן
Warga, די ליפ
Warunek, פארזיכרונג
Warzyć, קאכן
Ważny, וויכטיג
Wczesny, בלייטן
Według, נאך
Wesele, הוכצייט (חתונה)
Wesz, איין לויז
Wewnątrz, אינווייניג
Weyrzeć, ארייין זעהן
Wiatr, ווינד
Wiązać, בינדן
Więc, זונשטן
Więcey, מער
Wieczność, די איביגקייט
Wieś, איין דארף
Wieszać, אויף הענגן
Wieża, דער טורעם
Wilgotny, פייכט
Własność, אייגינש
Wnet, באלד
Wołać, רופן
Wrozyć, וואר זאגן
Wrzód, איין גשוויר
Wstyd, איין חרפה
Wy, איהר
Wydać, אויס געבן
Wymazać, אויש מעקן
Wyrwać, אויש רייסן

Z.

Z, מיט
Zkąd, פון וואנן
Ztąd, פון היר
Zal, דער שמערץ
Zamykać, צו שליסן
Zaraz, באלד
Zaszywać, צו נייען
Zawsze, אלי מאל
Zbyteczny, איבעריג
Zdanie, מיינונג
Zebrak, איין בעטלער
Zerwać, צו רייסן
Znaczyć, צייכנען
Zołądek, דער מאגן
Zrzódło, די קוואל
Zuć, קייען
Zwyciężać. איבר וואונדן באיי קומען
Zwyczay, געוואונהייט
Życie, דאש לעבן
Życzyć, פאר גינן
Zysk, גווין
Żywność, די נערונג
Żyzny, פרוכטבאר

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63
http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl

F
22.442

http://rcin.org.pl